

134504/6

Cena Din 3—

MLADI

DE LAVSKI
MLADINSKI
LIST

VI

1 9 3 4

1-2

JANUAR
FEBRUAR

Ku

PLAMEN

»MLADI PLAMEN«, delavski mladinski list, izhaja vsak mesec. Izdaja ga konzorcij (predstavnik: Slak Jože, Ljubljana, Mariborska ulica 28). Urejuje Slak Jože. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Mariborska ulica 28. Tiska »Slovenija«, družba z o. z., Ljubljana, Wolfova ul. 1 (predstavnik: A. Kolman). List stane na leto Din 20—, polletno Din 10—; posamezna številka Din 2—. Račun poštne hranil., podruž. v Ljubljani, št. 11.595. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina:

Mladini — Izpoved Zarjanov — izpoved metafizikov (F. K.) — Stanovska družba (K.) — Na vrsti je švica (dr. Branko Kojić, Konec prihodnjič) — Propadanje malega kmetškega gospodarstva — V slogi je moč (Jack London, Dalje prihodnjič) — Zapiski: Beseda študentom — »Mlada Zarja« — Kautsky, — čistokrven marksist — Dobiček in mezde — Najbolj katoliška stanovska država Avstrija — **Kultura:** »Rdeče rože« — Maks Beer: Obča zgodovina socializma in socialnih bojev — »Njemačka danes« — **Razno:** Tolmač tujih izrazov — Na platnicah: Iz uprave — Iz uredništva

MLADI PLAMEN

LETO VI. JANUAR — FEBRUAR 1934 ŠTEV. 1—2.

Mladini!

Današnja mladina dorašča v izrednih prilikah. V dobi velikih nasprotij in težke borbe za kruh, v dobi, ko je brezposelnost ena najhujših ran današnje družbe, doraščajoča in tudi že dorasla mladina najhujše občuti gmotne tegobe in potrebe svojega naroda. Zato ne obrača resna mladina svojih pogledov kvišku v carstvo fantazij, ne more peti razposajenih in osladnih pesmi. Toda zdrava, delovna mladina je vendar polna upov in nad; pesimizem odklanja, spoznava življenje ne samo iz knjig in pesmi o lepih starih časih, temveč tudi iz opazovanja življenja velike večine naroda, delovnega ljudstva. A ker je mladina borbena in mora biti borbena, ko dozoreva ali ko dokončava svoj študij, svojo učno dobo, skuša dopolniti in izpopolniti svoje znanje o svetu z lastnimi opazovanji in izkustvi. Razumljivo je, da posveča v dobi gospodarskih kriz in prelomov veliko pažnjo povečini gospodarskim in socialnim vprašanjem. Brez poznavanja le-teh je nemogoče doumeti duha časa, ki je izraz gospodarskih razmer. Težka borba za vsakdanji kruh, ki čaka večino delovne mladine, ji pa nalaga dolžnost, da se oboroži s teorijo in praktičnimi izkušnjami. Ker pa vemo, da določa bitje mišljenje, da določa praksa teorijo, ne bomo zanemarjali niti prakse niti teorije, med katerima mora biti skladnost. Proučevali bomo prirodne vede, izmed družabnih ved pa v prvi vrsti ono gospodarsko znanost, ki išče materialne vzroke gospodarskim in socialnim pojavom v načinu produkcije svoje dobe. Gojili bomo tisto umetnost, aktivno, ne samo pasivno, ki nam prikazuje življenje tako, kakršno je, tisto umetnost, ki je izraz teženj in podoba življenja delovnega ljudstva, bodisi industrijskega, kmetskega ali duševnega delavca. Kajti uverjeni smo, da je nemogoče spoznati korenike socialnega zla za zaprtimi vrati, ki vodijo v praktično življenje. Niti v mehkužnem sanjarjenju niti v praznem filozofiranju o onostranskih fantazijah, ne bomo našli leka, ki ga išče ves svet. Gledati hočemo življenje naravnost v obraz, da vidimo, kakšno je v resnici. Trnjeve poti in žrtev se ne strašimo. Kajti vsi pojavi v svetu se dialektično gibljejo in spreminjajo. nič ni večnega, tako da bo delo enkrat premagalo tudi tegobe in stiske današnjih dni.

—r.

Izpoved Zarjanov — izpoved metafizikov

Zarjani — prav za prav njihovi varuhi — so izdali neko izpoved, ki naj bi vesoljnemu svetu izpričala, da gre menda celokupna slovenska katoliška akademska mladina »mladim zarjam« naproti. V resnici je to le skupek zavednih ali nezavednih laži in podtikanj, naperjenih predvsem proti tisti akademski mladini, ki je v socializmu našla svoj nazor in torišče svojega udejstvovanja.

Ne moremo se spuščati v prepodrobno razmotrivanje knjige, nagibov, ki so jo priklicali v življenje, in drugih okolnosti. Naj zadostuje, da opozorimo v tem pogledu na od-

kritja »Besede o sodobnih vprašanjih« št. 10. Nam gre v prvi vrsti, da osvetlimo, kako gledajo pisci v »Mladih zarjakh« na družabne pojave, ter da zavrtnemo popolnoma zgrešeno kritiko marksizma.

»Vzvišena nad tekmo sporta, strojev, je tekma duha, tekma na znanstvenem polju: iz nje se porajajo vse dobne prosvete in napredka.« Ta stavek je tipičen za oznako načina gledanja na zgodovinske pojave, ki ga imajo pisci brošure. Vsa zgodovina jim je v prvi vrsti tekma duha, idej, iz katerih vse drugo nastaja; toda s čim so določeni motivi ljudi in ljudskih množic, kaj določa vsebino, nastanek, spremembo in propast različnih idej, s čim so povzročene nasprotujoče si ideje in stremjenja, tega nam idealistično orientirani pisci brošure ne povedo.

Tudi marksizem ne zanika moči idej v zgodovini, le da razlaga njih nastanek in propad iz materialnih gospodarskih vzrokov. S stališča marksizma je tekma idej le podoba, le idejni odsev materialnih borb, razrednih borb v zgodovini. Marksistična znanost uporablja pri proučevanju zgodovine enake metode, kakor prirodoslovje pri proučevanju prirode.

N. pr. Pagan je razlagal grom, blisk in druge naravne pojave čisto idealistično z bogovi groma, bliska, vilami i. t. d. Naravoslovje pa je pregnalo poosbljenje prirodnih pojavov in išče vzroke za prirodne pojave v drugih materialnih pojavih, n. pr. elektriki. Prirodne pojave torej razlaga vzročno — materialistično. Stari Zarjani očitajo marksizmu »dogmatičnost«, podtikajo mu, da stoji na stališču »absolutne nezmotljivosti«, pri tem pa sami izjavljajo, da grade svoj socialni nazor le na dogmatičnih »večnih resnicah krščanstva«, da mora biti jedro pravične družabne teorije njena, »absolutna pravna utemeljenost«. Sami očitajo drugim napake, ki jih pri sebi ne vidijo. Marx in Engels nista postavila nikakih dogem in absolutnih resnic: »Pred njo (dialektično filozofijo) ni ničesar absolutnega, svetega; pred vsem in na vsem prikazuje minljivost, ničesar ni pred njo kakor nepretrgan proces nastajanja in umiranja, dviganja brez konca od nižje stopnje k višji, katerega goli odsev v mislečih možganih je ona sama.« (Engels.) »Marx sam je dejal: Marksizem ni dogma, marveč navodilo za delo, to se pravi, pozval nas je k študiju konkretne resničnosti, ki nas obdaja, ker le potom pravilnega spoznanja te resničnosti lahko pridemo do tistih resnic, ki nas vodijo naprej.« (P. Lem.: K. Marx. Književnost, št. 4. 1933.) Absolutnega in zadnjega spoznanja človek nikoli našel ne bo. Vendar se pa naše spoznanje v dialektičnem razvoju vedno bolj bliža absolutni resnici preko relativnih resnic in zmot. Spoznanje je proces, ki se spreminja in izpopolnjuje. (Več glej Engels: Anti-Dühring.)

Naravoslovno spoznanje, marksistično spoznanje je ravno toliko sigurno, da nas ne more vesti v skepticizem in ravno toliko nesigurno, da ni dogmatično. (Glej: Iljin: Empiriokriticizem in materializem.) Po mnenju dr. Aleksiča in drugih teologov ter moralistov materializem »ne pozna moralnega odnosa do bližnjega«, ne pozna »socialne etike«. »Marksizem je brez Boga, brez metafizike, brez večnih božjih etičnih, t. j. božje-naravnih zakonov.« (Str. 23.) Tu je torej zmota? Kajti »marksizem ima lahko najlepše, najidealnejše namene, toda, je sam v sebi zmoten, je sovražnik dobrega, sovražnik človeške družbe. — Če torej pravimo: marksizem je zmoten, mislimo pri tem na celoto kot tako, ne na to ali ono njegovo potezo«. (Str. 27.) Mi odgovarjamo: če ugotovi zdravnik, da je vzrok malarije malarični bacil, ne pa kake nadnaravne, nadčutne sile, ne moremo reči, da je zdravnikova ugotovitev zmotna. Marx pravi v Kapitalu I. kap. 2, prip. 38. »Kaj bi mislili o kemiku, če bi hotel preobličiti menjavo snovi z »večnimi idejami« naravne kakovosti in kemijske sorodnosti, namesto da bi študiral resnične zakone menjave snovi in reševal na temelju teh določene naloge. Ali vemo kaj več o »oderuhu«, če rečemo, da nasprotuje »večni pravičnosti« in »večni enakosti« in »večnim moralnim odnosom do bližnjega« in drugim večnim resnicam, kakor so vedeli cerkveni očetje, če so rekli, da nasprotuje »večni milosti«, »večni veri«, »večni božji volji«? Samo z idejami, z moralnimi nauki se ne da ničesar zadovoljivo razložiti. Kajti idealisti ne morejo dati vzročne razlage za vsebino, nastanek in, spreminjanje različnih idej in stremljenj. Ne morejo nam dati znanstvene razlage, zakaj se ni pojavilo individualistično in liberalistično mišljenje in kot reakcija kolektivistično mišljenje v modernem smislu, ki da je vzrok surovi tekmi v kapitalističnem gospodarstvu, že za dobe egiptovskega faraona Ramzesa III. (1269—1044 pr. Kr. r.) ali pa tisoč let pozneje. Zakaj se že tedaj ni pojavil marksizem. Ne morejo nam temeljito razložiti le z idejnimi, subjektivnimi pojavi, zakaj so cene blaga v splošnem danes nižje, kakor so bile pred 8. leti. Metafizika, moralna filozofija, teologija nam tega ne more zadostno raztolmačiti. To nam pojasni le objektivna ekonomska znanost, ki izhaja iz predmeta na pojmi in ne narobe. Danes stoji vse prirodoslovje pri proučevanju prirodnih pojavov, če ne vedno zavedno, pa nagonsko na materialističnem stališču, da določa Bitje

mišljenje in ne narobe. S tem pa ni rečeno, da ta objektivni vidik izključuje ideje, stremjenja in potrebe, temveč le ugotavlja prvotnost materije in drugotnost duha. Da je ta vidik pravilen, nam potrjujejo silni uspehi tehnike, industrije, fizike, kemije, biologije i. t. d. Dialektični materializem je rezultat vse dosežanije filozofije tako idealistične, kakor materialistične, ki izvira iz produkcijskih razmer družabnega razvoja. Njegovo gledanje na svet je totalitetno, monistično; popolnoma zgrešeno je očitati mu enostranost. Ko je enkrat ideja, določena po bitju, tu, lahko deloma vpliva tudi na bitje nazaj. (Več o tem glej Thalheimer: Uvod v dialektički materializem. Zagreb.) Naravoslovje brez ugovora uči, da je bila zemlja prej, preden je moglo nastati življenje na njej, v gorečem, i. t. d. stanju, šele nazadnje so se razvila polagoma živa bitja in človek; znanost in tudi vsak človek lahko opazi, da je mišljenje vedno vezano na določeno organizirano in razvito materijo, možgane. Če teh ni ali so v razkroju, ni mišljenja, idej. Če si pa idealisti postavljajo ograjo, za katero trdijo, da je nadčutni, nematerialni svet, v katerega polagajo vzroke za nastanek in spreminjanje tega materialnega sveta, spravijo na oni svet lahko vsakovrstne sile, ideje in prikazni, bistva i. t. d. češ pa dokažite, da jih ni tam za ograjo. Na tiste metafizične sile dogmatično verujejo. Ideje, ki po naziranju modernih idealistov vodijo svet, niso nič drugega kot prefinjeni, abstraktni pojmi bogov starih paganov. Vemo, da se idealizma ne da dokončno premagati s samimi dokazi, zato je potrebna rešitev mnogih gospodarskih in socialnih vprašanj. Koren idealizma sploh leži v še ne poznanih prirodnih in družbenih silah. Dokaj prirodnih sil pa znanost danes že pozna in jih tudi obvladuje. Človek pa še ne obvladuje danes družbenih sil. Kapitalistična produkcija in trg je proizvod meščanske družbe, a ta njen lašten proizvod še obvladuje njo samo, namesto da bi bilo narobe. Večina želi mir, pa se pojavi vojna; kapitalisti streme za vedno večjim dobičkom brez izjeme, pa pride kriza in jim prekrži vse račune. Mnogi mladih ljudi se izobražujejo in vzgaja vsak za svoj poklic, ko pa je izvežban, neoziraje se na skupne družbene potrebe, pride kriza in zopet so vsi računani prekrižani. Kmet najame posojilo za poljedelske stroje, da poveča in olajša proizvodnjo, pa pride kriza, cene proizvodom padejo, dolgovi ne more plačati. Redki posamezniki, ki so manj ali nič prizadeti, pa pravijo: Bog ga tepe, usoda mu ni mila, sreče nima, neprevidnost ga je pokopala i. t. d. Ta usoda pa ni nič drugega kot po družbi še ne obvladane gospodarske razmere, trg. Tu je še zadnji koren idealizma. Moderni idealistični filozofi in teologi pa dajo gori navedenim običajnim izrazom le drugo ime: absolutni razum, absolutna ideja, individualistični duh, materialistični duh itd. Razlika med pojmovanjem divjaka in modernim idealistom je le v stopnji abstrahiranja od konkretnih pojavov. In te konkretne pojave; družbenih in prirodnih analizira Marx v »Kapitalu«, pokaže vzroke anarhije v družbi in pot k rešitvi. Od njegove smrti sem se gospodarstvo razvija s presenetljivo točnostjo v pravcu, ki ga je Marx na podlagi svoje dialektične metode orisal, tako da vzklikne celo njegov nasprotnik »V mladih zarjah« na str. 26.: »Kdo bi ji (marksistični teoriji) ne priznal videza(?) sijajnega znanstvenega sistema, ki jo je potrdilo tudi življenje? (Podčrtali mi.) Ali se ne zdi ravno radi zadnjega razloga vsak poskus, ovreči Marxov »Kapital« kot zmoten, že vnaprej obsojen na neuspeh? Tu je vendar vse tako logično, jasno, tako izpričano? (Podčrtali mi.) Nadalje marksizem ni tako hudo prostaki: »Marksizem ima lahko najlepše, najidealnejše namene, toda, če je sam v sebi zmoten, je sovražnik dobrega, sovražnik človeške družbe. Seveda, kaj takega se hitro pove. (Podčrtali mi.) Toda težje je v sistemu, kakor je marksizem, ločiti resnico in zmoto.« (Str. 27.)

Zato je pa bilo dr. Aleksiču potrebno vključiti v svojo kritiko marksizma toliko enostranskih pretiravanj, da samovoljno izkonstruirajo zmoto, ki jih rabi za dokaz, da je marksizem v celoti zmoten. Dr. Aleksič se je lotil čitanja »Kapitala« s tolikšnimi predsodki, da je zapadel sam že pri čitanju prvega stavka v »Kapitalu« v »nekritičnost in naivnost«, katero je nato očital Marxu. Le iz te nekritičnosti si lahko razlagamo smelet dr. Aleksiča: »Ta začetni stavek je Marxu podstav, na katerem stoji prav za prav ves njegov ekonomski sistem. Nam pa lahko služi kot podstavek, iz katerega dvignemo in zrušimo ves ta Marxov sestav. — Marx namreč tukaj sprejema popolnoma nekritično in naivno pojem gospodarske dobrine, pojem bogastva, kakor ga je pojmoval gospodarski liberalizem, gospodarska dobrina mu je zgolj tvarna reč, blago, bogastvo pa svrha poedinih blagovnih kosov. Torej popolnoma mehanično, kvantitativno pojmovanje.«

Marx pojmuje bogastvo sploh in blago posebej tudi kot produkt človeškega dela, ne zgolj kvantitativno in mehanično. Dr. Aleksič je popolnoma prezrl pomen besede »erschient«, se kaže, se javlja, se zdi pri površnem pogledu (pozneje bomo pokazali, da Marx to vedno očita »vulgarnim« ekonomom) kot »vsota neizmerne zbirke blaga«. V

sledeči podrobni analizi blaga šele pokaže Marx prav značaj blaga in s tem tudi svoje vsestransko in ne samo mehanično pojmovanje. Že par vrstic naprej beremo v »Kapitalu«: »Vsaka koristna stvar, kakor železo, papir itd., je treba opazovati po dveh vidikih, po kvaliteti in kvantiteti.« Torej tudi vidik kvalitete; kje je tu samo kvantitetno pojmovanje? Da pa ni imel Marx namena analizirati v »Kapitalu« moralnih in duhovnih vrednot, pa sledi že iz naslova, sicer bi se delo glasilo »Die Ethik« ali kaj podobnega.

V »Obrobnih glosah k Wagnerju*« iz l. 1881-82, ki jih je napisal 14 let po prvi izdaji »Kapitala«, odgovarja Marx na podobne očitke vulgarnih ekonomov: »Če moramo analizirati 'blago' — najenostavnejši ekonomski konkretum — moramo abstrahirati vse odnose, ki nimajo nikakega opravila s predloženim predmetom.« — V nadaljni analizi hoče ugotoviti Marx, kaj je prav za prav vrednost. Odkril je dvojen značaj blaga, ki se kaže v obliki uporabne in menjalne vrednosti (ali enostavno vrednosti). Pri analizi dožene, da je vrednotenje duhovne ali materialne koristi blaga čisto subjektivno, ki se stalno menja in se ne da primerjati. Na čisto subjektivno vrednotenje, ki se očituje v uporabni vrednosti, se zato ne da zgraditi splošna, objektivna teorija vrednosti, ki naj bi prišla do dna družbenim pojavom blagovne izmenjave. Dvojnemu značaju blaga odgovarja tudi dvojni značaj dela: »Če velja torej z ozirom na uporabno vrednost v blagu vsebovano delo le kvalitativno, velja z ozirom na količino vrednosti samo kvantitativno, medtem ko je že reducirano, neoziraje se na nadaljno kvaliteto, na človeško delo.« (»Kapital«, I., kap. 1. t. 2.) Kako pa pojmuje Marx človeško delo vsestransko — ne samo kvantitativno, kakor mu očita dr. Aleksič — in da nič ne prezira duševnega dela; kako vse drugače pojmuje Marx produktivno delo, kakor mu ga dr. Aleksič samovoljno podtikava in enostransko pretirava, nam pokaže Marx sam. V »Kapitalu« I., kap. 4. t. 3. pravi: »Pod delovno silo ali delovno sposobnostjo razumemo obenem fizične in duševne sposobnosti...«

Dr. Aleksič očita Marxu, češ, da trdi, da je »produktivno samo ročno delo, fiziološko delo, zato ker so samo snovne reči gospodarske. Duševno delo, n. pr. iznajditelja, ki je iznašel stroj, v resnici ni produktivno, saj on ni produciral nikakega blaga in njegovo delo je že vračunano v stroju, v kapitalu, ki po Marxu ni produktiven.« Prvič stroj po Marxu še ni kapital; o tem pozneje. Drugič vse skupaj ni res. Dr. Aleksič je s tem stavkom še posebej dokazal, da materialistične dialektike sploh ne pojmuje.

Marx pojasnjuje v »Kapitalu« I., začetkom 14. kap.: Kakor spadata roka in glava v naravnem sistemu skupaj, tako združuje delavni proces duševno delo in ročno delo. Pozneje se ločita do sovražnega nasprotja. Produkt se sploh pretvori iz neposrednega produkta individualnega producenta v družben, skupen proizvod skupnega delavca, t. j. kombiniranega delovnega osobja, čigar členi stoje bližje ali dalje od izdelovanja predmeta dela. S kooperativnim značajem delavnega procesa samim se zato nujno razširi (podčrtali mi) pojem produktivnega dela (podčrtali Marx) in njenega nosilca, produktivnega delavca (podčrtali mi). Da delamo produktivno, ni nič več potrebno, da sami ročno delamo (podčrtali mi). Zadošča, da smo organ skupnega delavca, da izvršujemo sploh kako delno funkcijo. Gorenja prvotna definicija produktivnega dela (enostavnega delavnega procesa med človekom in narodo) [pojasnili mi], izvedena iz narave materialne produkcije same, ostane vedno resnična za skupnega delavca, kot kolektiv opazovanega. Toda ne velja za vsak izmed njegovih členov, če ga vzamemo posamezno.«

Torej Marx ni bil tako »naiven in nekritičen« kot njegov nekritični kritik. Vse polno je v dr. Aleksičevi kritiki pretiravanj, grobih zmot in zavijanj, da bi se dalo napisati dolgo razpravo, česar pa na tem mestu ne moremo.

Mimogrede omenimo le na kratko nekaj napak. Marx ni nikdar videl bistva in resitve socialnega vprašanja v tako zvanem »polnem delovnem iznosu«. Nesmiselnost te zahteve je že pobijal njegov najožji sodelavec F. Engels v svojem Anti-Dühringju. Nadalje kapital ni po Marxu le vsota materialnih produktov n. pr.: stroji, tovarne itd., to je nekaj statičnega, temveč »produksijsko razmerje državljanov meščanske družbe«, (glej tudi K. Marx: Mezdno delo in kapital), torej nekaj dinamičnega; to ni nikako mehanično pojmovanje. Kar se tiče centralizacije in koncentracije kapitala in nje posledice opozarjam na članek »Konflikt med produkcijo in trgom« v »Mladem plamenu« sept. 1933. št. 9. Centralizacija kapitala je resnično dejstvo. V koliko so že mali in srednji kmetje samostojni, vsakomur lahko pove statistika kmetijskih dolgov, ki dosegajo v celi vrsti držav že destine milijard Din. Njih lastnina je danes v pretežni večini že samo namišljena lastnina.

* Te glose in ostala v članku citirana pisma so zbrana v K. Marx: »Das Kapital«, I. Bd., 1932. Verlag für Literatur und Politik. Wien—Berlin SW 61.

Kako izpodriva velekapital malo obrt in kakšen je položaj malih trgovcev, to lahko sam vsak opazi, samo če zasleduje v dnevnem časopisu pritožbe in zahteve po zaščiti male obrti in trgovine (glej tudi Hitlerjeva propagandna gesla in njegovo gospodarsko politiko, pri nas borbo čevljarске obrti in industrije proti Bat'i). Uradniki in nameščenci se tudi povsod na svetu pritožujejo, da ne doseže njih realna mezda predvojne realne mezde. Brezposelnost se tudi pri njih grozeče širi. (V Nemčiji na pr. je samo akademsko naobraženih intelektualcev preko 300.000 brezposelnih, v zgodovini še nikdar doseženo število.) Na str. 32. trdi dr. Aleksič: Zanimivo je tudi, kako si Marxova teorija o »večvrednosti« in o »koncentraciji kapitala« nasprotujeta: Koncentracija kapitala pomeni naraščanje konstantnega kapitala in manjšanje variabilnega kapitala. Toda s tem si vendar kapitalist sam zasipava vire večvrednosti. »Zakaj rajši torej ne pusti mnoge, pa male fabrike, namesto, da jih koncentrira v eno veliko.« Ta stavek dokazuje nesposobnost metafizičnega mišljenja »vulgarnih« ekonomov, katere je Marx označil v pismu Kugelmanu, z dne 11. julija 1868.: »Vulgarni ekonom niti ne sluti tega, da ne morejo biti neposredno identični resnični dnevni odnosi zamene in količina vrednosti. Dovtip meščanske družbe obstoji ja ravno v tem, da ne ureja družba zavedno produkcije. Razumno in po naravi nujno se uveljavlja samo kot slepo delujoče povprečje. In nato meni vulgarni ekonom, da je nekaj velikega odkril, če se baha nasproti odkritju notranje zveze s tem, da zgleđajo stvari pri pojavljanju drugače. V resnici, ponaša se s tem, da se oklepa videza in ga vzame za nekaj končnega. Cemu potem sploh znanost?« Ja, kapitalisti si sami zasipavajo vire večvrednosti. Konkurenca na trgu, anarhija v gospodarstvu jih sili proti lastni volji, da opuščajo male fabrike. Producerske panoge z nizko »organsko sestavo« kapitala (t. j. prevladovanje variabilnega kapitala nad konstantnim) dopuščajo kapitalistom večjo profitno mero (t. j. odnos večvrednosti do celokupnega kapitala v posameznem obratu, torej ne samo do variabilnega, temveč tudi do konstantnega), kot pa panoge z visoko »organsko sestavo« kapitala (prevladovanje konstantnega kapitala nad variabilnim). To dejstvo žene kapitaliste sprva v panoge z nizko »organsko sestavo« kapitala, torej tudi v male fabrike. Toda konkurenca med kapitalisti, prosta selitev kapitalov z ene producerske panoge v drugo reducira profitno mero z ozirom na konstantni in variabilni kapital različno sestavljenih posameznih kapitalov na povprečno profitno mero. To gibanje kapitalov iz ene v drugo panogo, ki vodi do izenačenja individualne profitne mere s povprečno profitno mero, pa ni nikak enostaven in neposredno viden proces, temveč jako zapleten proces v družbi blagovne produkcije, kjer veže posamezne producente anarhičen trg v celoto. V gospodarskih krizah pa bruhne na dan s posebno silo zakon koncentracije in centralizacije kapitala, ki uničuje mala podjetja v dovolj vidnih oblikah. Ta splošni zakon kapitalističnega gospodarstva sili kapitaliste, »da si uničujejo vire večvrednosti,« da morajo opuščati male fabrike. Mimogrede opozarja Marx na gorenji proces že v I. delu »Kapitala« 23. kap., 2., obširnejše ga pa analizira v III. delu Kakor povsod, tako pokaže Marx tudi na teh mestih, kako se dialektično razvija producerski proces v kapitalizmu po nasprotjih. Metafiziki pa zamenjujejo logična protislovja v naših mislih z dialektičnimi nasprotji v konkretnih procesih, zaidejo zaradi tega v površnost in konfuznost ter odklanjajo s tem vsako globljo in temeljito analizo resničnega dogajanja v družbi in prirodi. Metafizika je reakcionarna in služi potrebam in zahtevam vladajočega razreda v kapitalistični družbi.

Tako očividno demagoškim izjavam »sivolasega« lažimarksista Kautsky-a, na katere se sklicuje naš kritik, pa noben kritičen človek ne verjame; še bolj skeptičen je pa tisti, ki vsaj površno zasleduje razvoj svetovne trgovine in gospodarstva in ki količikaj pozna sredstva, ki se jih poslužujejo mednarodni trusti in karteli v svojem konkurenčnem boju in fašistični režim v Nemčiji, ki s podobnimi lažnimi vestmi opravičuje pred svetovno javnostjo svoje notranje, posebno pa še zunanje politične osvajalne namene (Drang nach Osten, Ukrajina). Z metafiziko in s špekulacijami o morali se sveta ne da spoznati, še manj pa spremeniti.

F. K.

Stanovska družba

Že več let trajajoča splošna kriza kapitalizma je izzvala tudi pri malomeščanstvu prepričanje, da je kapitalistični sistem nevzdržen, in potrebo po nečem novem. Fašizem, podprt po mednarodnem kapitalu, je demagoško izkoristil antikapitalistična stremljenja množic, obljub-

ljal in še obljublja nov »pravičnejši« družabni red, ki bo odpravil vsa nasprotja v kapitalizmu, posebno pa nasprotje med delom in kapitalom, o katerem še pred nekaj leti ni hotela ničesar slišati oficielna meščanska znanost. Ves razvoj sedanje gospodarske krize je pa pokazal, da se borita v meščanski družbi dve glavni družabni sili, kapital in proletarijat, eden proti drugemu s čisto nasprotnimi in nespravljivimi težnjami. Kapital stremi za tem, da ohrani sam sebe ter svoje nasprotje — proletarijat; torej konservativna in reakcionarna težnja. Nasprotno pa teži proletarijat za zanikanjem kapitala in svojega lastnega obupnega gospodarsko-socialnega položaja; torej napredno stremljenje. V tej gigantski borbi med kapitalom in delom pa stoje vmes malomeščanske plasti in zadnji ostanki fevdalne družbe, mali obrtnik in kmet. Malomeščanski srednji stan se vedno bolj proletarizira pod pritiskom kapitala. Tako da so se pridružile antikapitalističnim tendencam proletariata tudi malomeščanske množice, ki so se zlasti v industrijsko razvitih državah začele vedno bolj približevati proletarskim stremljenjem. Nastal je kočljiv položaj za kapital, ki se je opiral pri vladanju na pomoč malomeščansko orientiranih plasti. Tedaj je odprl monopolistični kapital svoje blagajne, organiziral pod plaščem pretiranega, druge narode zanikajočega nacionalizma, gibanje, ki naj bi zajelo najširše ljudske plasti. To gibanje je pa moralo imeti antikapitalistične tendence, če se je hotelo razviti v masovni pokret. Tako opažamo pri vseh fašističnih pokreth ostro protikapitalistično propagando, posebno v dobi pred zavzetjem oblasti. Ko dobi fašizem oblast v svoje roke, ko pričakujejo množice izpolnitev obljub in izvršitev programa, ki obljublja vsem vse: kapitalistom na tiho, drugim s hrupom, ne trpi in sploh ne prenese nobene kritike. S terorjem izloča najrahlejšo kritiko, vsak izraz nezadovoljstva, da mu je omogočena in olajšana še večja demagogija v bodoče. Delavske in malomeščanske mase je treba obdržati v stanju pričakovanja in upanja, ker jim fašizem drugega nuditi ne more in noče. Malomeščanski znanstveniki in za njimi malomeščansko časopisje pa ocenjuje le upravne, organizatorne in pravne reforme, ki jih izvajajo fašizem, kot nekaj povsem novega, kar utegne ozdraviti umirajoči kapitalizem ali ga celo s takimi reformami odpraviti. Fašistična in tudi tako zvana »svobodna« stanovska država je pa le monopolističnemu kapitalu odgovarjajoča oblika organizacije. V političnem pogledu je strankarska diktatura fašizma, ki je orodje monopolnega kapitala; gospodarsko pa je »vistosmerjenje« in podreditev trenutnih interesov posameznih kapitalistov splošnim razrednim interesom finančnega kapitala v svrhu ohranitve in povečanja dobičkov na račun delavskega razreda in konzumentov sploh. Nekateri malomeščanski teoretiki, ki ne priznavajo dejstva, da določa način produkcije v vsakokratni družbi njeno nadstavbo: psihologijo, ideologijo, torej tudi pravo in organizacijo, pa ne narobe, se celo navdušujejo za gotove fašistične reforme — zlasti stanovsko ureditev družbe, čeprav s pridržkom, da se dopusti »svobodno« stanovsko organizacijo — vse to pa v prepričanju, da morejo le upravne in pravne reforme spremeniti in odstraniti nasprotja v kapitalističnem načinu produkcije. Glavno nasprotje med družabnim značajem dela in privatnim značajem prilaščanja deluje v fašističnih državah še vedno naprej. Če pogledamo najnovejši Hitlerjev laži-socialen zakon,

ki je odpravil tako rekoč vse pridobitve delavstva v zadnjih desetletjih, vidimo, da je vsa oblast izročena Hitlerjevi stranki, za katero stoji velekaptal. Vsa protikapitalistična gesla nemških fašistov pred zavzetjem oblasti so se izkazala za grdo prevaro. Podjetnik ima v podjetju glavno besedo. Vodja in osebnost je po mnenju fašistov le kapitalist in fñhrrer ali duce; delavski zaupniki so lahko le pristaši Hitlerjeve stranke; takozvanega zastopnika dela postavlja država, ki je v rokah Hitlerjeve stranke. Pri vsem tem pa še govore fašisti o nekem nadrazrednem in nadstrankarskem značaju njihovega pokreta. Zakon vsebuje tudi neke meglene pojme o socialni časti in dolžnosti, ki jih lahko tolmači podjetnik po svoje, delavec pa po svoje. Ta del zakona vsebuje največ demagogije. Podjetnik ima interes na tem, da je delovni čas čim daljši in mezde čim nižje, nasprotno stremi delavec za krajšim delovnim časom in čim višjo mezdo. O tem in podrobnem bo odločal v zadnji instanci zastopnik dela. Čemu je potrebno še neko socialno častno sodišče, ki bo razsojalo o kršitvah »socialne vzajemnosti in miru«, o »zlorabi moči«, o »zanemarjanju socialnih dolžnosti« itd. Stvar je enostavna: delavstvo bo dobilo »socialno čast«, kapitalist pa profit. Kakor da se s socialno častjo kupuje na trgu hrana, obleka in stanovanje. V carstvu duhovnosti in fantazije sta kapitalist in delavec vistosmerjena, enaka, v tretjem cesarstvu stvarnosti pa prvi izkorišča drugega; razredno nasprotje še vedno obstoja.

Mussolinijeve odredbe o korporacijah predvidevajo posamezne stanovske organizacije, katere vodijo nekaki odbori, ki jih sestavlja enako število zastopnikov delojemalcev, kapitala, fašistične stranke in države. Razmerje med delojemalci in delodajalci je 1 : 4 v škodo delojemalcev, če se vpošteva, da postavlja dejansko vse zastopnike bodisi direktno ali indirektno fašistična stranka, ki je tudi v Italiji orodje monopolističnega kapitala. Ravno zaradi tega morajo biti zastopniki delojemalcev v brambi in borbi za svoje socialne interese silno omejeni in vezani po nalogih fašistične stranke. Stanovsko uredbo propagirajo le meščanske, konservativne in reakcionarne struje. Razlike med različnimi predlogi za stanovsko ureditev družbe v bistvu ni, razlike so le v posebnih oblikah. Tudi propagatorji tako zvanih »svobodnih« stanovskih organizacij v stanovsko urejeni družbi, dopuščajo enako število zastopnikov delojemalcem in delodajalcem, čeprav je zaposlenih v eni gospodarski panogi morda dva milijona delavcev in nameščencev, pa samo par sto podjetnikov.

Uvedba stanovskega sistema pomeni poraz liberalnega, toda zmago monopolističnega kapitalizma. Temelji kapitalizma pa ostajajo nespremenjeni; nasprotje med produkcijskimi silami in produkcijskimi razmerami se še vedno zaostruje. Stanovski red ne more rešiti krize kapitalizma, ker uvaja le novo obliko v organizaciji gospodarstva in politike, kakor zahteva kapital v epohi imperializma. Kajti vse glavne znake gospodarske krize: upadanje produkcije, brezposelnost, zniževanje mezd, krčenje obsega notranje in zunanje trgovine, pasivnost državnih proračunov, polome bank itd., opažamo tako v državah s stanovsko ureditvijo kot brez nje. Potrebne so spremembe v smeri socializacije. — K.

Na vrsti je Švica*

Zürich-Basel, november 1933.

V uvodnem članku neke švicarske propagandne revije je označena obča karakteristika Švice s sledečimi besedami: »Švica je podobna mizi, na katero je nametal neznani draguljar polne roke najbolj dragocenih biserov.« Blagoslovljena in srečna dežela, ta večno neutralna republika v srcu sprte in po težki krizi izpodjedene Evrope! Tako vzdihujejo potniki iz dežel, za katere stvarnik ni bil tako darežljiv.

Opazovanje pokrajine skozi okno železniškega vagona popolnoma opravičuje gornjo draguljarsko primer. Obzorje je obkroženo s planinami, ki so nekoliko nižje od onih v avstrijskem Tirolu. Gozdov je manj, zato pa mnogo pašnikov. Na njih se pasejo črede prelepéga goveda, kakor jih vidimo na reklamnih plakatih Nestleove čokolade. Vzdlóž proge stoje, razvrščeni kakor vojaki, dolge vrste betonskih in železnih stebrov, preko katerih teče električna energija. Ti stebri se vzpenjajo na vse planine in se spuščajo v vse doline: dežela je podolgem in počez elektrificirana. Ceste so večidel asfaltirane, ograjene z belo ograjo. Pota po vaseh so čista in pometena kot v dobro oskrbovanih angleških parkih. Povsod vidiš tipične prizore zadovoljstva in brezbriznosti.

Nekaj pa vendar moti to soglasje in optimizem. Vlak, v katerem se vozimo, je skoro prazen, prav tako tudi vlaki, ki jih srečujemo po kolodvorih. Pred leti je tu mrgolelo Američanov, Angležev in drugih inozemskih bogatašev. Danes nekdanji ameriški turisti s strahom spremljajo neuspele Rooseveltove gospodarske poizkuse, Angleže pa vsak dan bolj skrbi »nelojalna« japonska konkurenca v kolonijah in dominijonih. Poleg tega je mogoče dobiti danes za funt in dolar 40% manj švicarskih frankov nego prej. Zato so tuji čedalje redkejši in švicarski vlaki ter hoteli čedalje bolj prazni.

Žalostna slika propadajočega tujskega prometa.

Pa gospodarska kriza? Treba malo bolje pogledati skozi okno vagona, pa se tudi ona vidi. Mnogo hiš, posebno hotelov in penzionov, je včasih od vrha do tal pokritih z listki: »Se odda v najem« ali »Na prodaj«. Na ograji neke velike tovarne z dvema visokima dimnikoma je obešena tabla, na kateri je mogoče iz daljave več sto metrov čitati v francoskem in nemškem jeziku: »Ta tovarna se z vsem inventarjem odda v najem ali prodaj.«

Dva mogočna Švicarja se v našem kupeju pogovarjata o težki krizi, v katero je padla švicarska urarska industrija. Časopisi so pravkar prinesli vznemirljive vesti o japonski konkurenci švicarskim uram na svetovnem trgu. Višek japonske nesramnosti je gotovo v tem — se srdito tolče debeli Švicar po kolenih — da so Japonci v sami Švici ponudili svoje ure in to po 36 frankov za kilogram. Ali je živ človek še kedaj slišal, da bi se ure prodajale na kilograme?

* Gornji članek je izšel v januarški številki letošnjega »Književnika«, (Zagreb). Ker je zelo aktualen tudi za nas, ga priobčujemo v neznatno skrajšanem prevodu. Op. ured.

Potem se razvije razgovor o tem, da bi bilo treba preurediti švicarsko urarsko industrijo v industrijo radio aparatov.

Toda, kako naj človek ve, da ne bodo začeli ti prokleti Japonci kmalu prodajati cenene radio aparate — po toni?

Potem ne bo preostalo drugega, kakor da se propadle tovarne ur preurede v tovarne aeroplanskih motorjev. Za to blago se zdi, da je vprav sedaj konjunktura na višku.

*

Švica, konfederativna republika, sestoji iz 22 kantonov in ima okrog štiri milijone prebivalcev. Dvaindvajset kantonov, to so male državnice, večkrat druga od druge popolnoma različne v političnem, verskem, gospodarskem, socialnem in jezikovnem pogledu. Vsak kanton ima svoje zakonodajstvo, izvrševalno oblast in sodstvo. 70% prebivalstva je nemške, 20% francoske in 6% italijanske narodnosti.

Več desetletij je bila Švica vzor-država političnega in socialnega miru ter materialnega blagostanja. Med svetovno vojno ljudstvo ni trpelo, marveč še dobro služilo. Švicarska valuta ni postala po vojni žrtev inflacije, ki je tedaj objela skoro vse države. Nasprotno, švicarski frank je postal merilo vrednosti za valute mnogih držav.

Gospodarska kriza 1921/1922 je bila lahko prebredena in še malo ni omajala slovesa Švice kot bogate države, zdravega narodnega gospodarstva in zadovoljnega prebivalstva. Po vojni je preživela država vrsto let visoke konjunktore. Švica je postala nekak magnet, ki je z veliko močjo privlačeval svobodne kapitale iz vseh neurejenih držav. Bojazljivi kapital je že po prvih znakih finančne krize bežal v varne tresorje švicarskih bank. Obilje kapitala je omogočalo vsestranske investicije in industrijalizacijo dežele.

Švica je kapitalistično zelo razvita država. Računa se, da znaša svota kapitala, ki so ga vložile švicarske banke v inozemstvu, okoli osem milijard švicarskih frankov ali 120 milijard dinarjev. To število najbolje predstavlja finančno moč te države. Švicarski kapitali igrajo v mnogih državah veliko vlogo. Zato je značaj Švice za svetovno gospodarstvo mnogo večji, kakor bi odgovarjalo velikosti države in njenim proizvodnim sposobnostim.

Švica je pretežno industrijska država. Komaj ena petina prebivalstva živi od poljedelstva. V obrti in industriji je zaposlenih 800.000 delavcev v 110.000 podjetjih. Od tega predstavlja 7000 podjetij s 500.000 delavci industrijo. Drugih 103.000 obrtniških podjetij zaposluje po 1 do 3 delavce. Kljub močni industrijalizaciji igra obrt še veliko vlogo. Kmetско prebivalstvo tvorijo v glavnem mali in srednji kmetje. Veleposest je neznatna. Zemlja ni posebno rodovitna. Poljedelstvo se razvija v težkih okolnostih. Previšek kmetškega prebivalstva je prisiljen izseljevati se ne samo v švicarska mesta, marveč tudi v inozemstvo.

Kulturna stopnja je zelo visoka. Nepismenih ni. V ljudskih šolah, katere trajajo po šest let, dobivajo otroci popolnoma brezplačno knjige in ostale učne potrebščine. Ne plačuje se nikaka šolnina. Sanatoriji in bolnice imajo svetovni sloves. Radi obveznega in dobro izvedenega socialnega zavarovanja je dostopna zdravniška pomoč tudi siromašnim

slojem. Švica ima vzorne sanitarne in higijenske ustanove. V švicarskih mestih še danes ne poznajo beračev.

Uradniki, nameščenci in delavci so dobro plačani. Kvalificirani delavec je mogel od mezde celo nekaj prihraniti in ni nobena redkost, da so postali delavci celo mali rentjerji. Tramvajski konduktar v Zürichu ima n. pr. mesečno plačo 600 frankov (9000 Din). Navadni zidarski delavec je plačan s 1.60 franka na uro, kvalificirani pa še več. Življenje je približno dvakrat dražje kot v Ljubljani ali Zagrebu. Uradno so vsi trije jeziki enakopravni. V narodni skupščini govori vsak poslanec v svojem materinem jeziku.

Največja politična organizacija v državi je Socialno demokratska stranka. Pri zadnjih volitvah (leta 1931.) je dobila 247.000 glasov. Od takrat neprestano napreduje. Od svojega začetka je v opoziciji. Njen temelj so svobodni delavski sindikati, v katerih je organiziranih 230.000 delavcev. Sindikati državnih uradnikov z 80.000 in sindikati privatnih nameščencev s 60.000 člani se naslanjajo zdaj na Socialno demokracijo, zdaj na meščanske stranke. Zanimivo je, da je v treh krščanskih sindikalnih zvezah organiziranih vsega 34.000 uradnikov, nameščencev in delavcev.

Politični predstavnik meščanstva je vladajoča Svobodomiselnodemokratska stranka z 230.000 volilci. Izključen vpliv na politiko te stranke ima »Švicarska trgovska in industrijska zveza«, najmočnejša delodajalska organizacija v državi.

Druga velika meščanska stranka je Katoliška konzervativna stranka s 182.000 volilci. Njen glavni namen je pobijanje Socialne demokracije v delavskih in malomeščanskih masah. Zato je socialno-ekonomski program stranke zgrajen na načelih znanih papeških okrožnic »Rerum novarum« in »Quadragesimo anno«, katere se zavzemajo za »človečanske pravice delavca«, za »soudležbo delavcev na dobičku podjetij« in za »pravičnejšo razdelitev dobrin«.

Politični predstavnik švicarskih kmetov je Kmetško-meščanska stranka s 132.000 volilci. Stoji skoro izključno pod vtisom »Švicarske kmetске zveze«.

Številčna moč komunistične stranke znaša 16.000 volilcev. Čeprav pa je njena aktivnost znatno večja nego bi bilo soditi po tem številu, smatrajo kapitalistični krogi, da v Švici komunistične nevarnosti ni.

Tako je v glavnem izgledala politična struktura (sestav, zgradba) Švice, dokler je ni doletela svetovna gospodarska kriza. S pojavom gospodarske krize se je pojavila tudi kriza sistema, političnih strank.

*

Švicarsko narodno gospodarstvo je pokazalo veliko odpornost proti svetovni gospodarski krizi. Močnejše poslabšanje gospodarskih prilik je bilo opaziti šele v začetku leta 1932. Kljub krizi pa še velik del podjetij izplačuje dosedanje dividende. Indeks industrijskih delnic je stal v maju 1932, ko je bil najnižji (Kreugerjeva panika), še vendar za 6% nad nominalno vrednostjo papirjev. Kasneje se je celo zboljšal. Iz letošnjih (1933) bilanc industrijskih podjetij in bank se vidi, da se je vlekakapitalu na splošno posrečilo prevaliti zgube, nastale vsled krize, na ramena delavstva in ostalih konzumentov. Iz poročila osmih švicarskih velebank (za prvo četrtletje 1933) se vidi, da niti eni od

njih ni bilo treba dotakniti se bogatih rezerv, namenjenih za leta krize. Te rezerve so znašale ob koncu leta 1931 241·4 milijonov frankov ter so ob koncu leta 1932 narasle na 243·2 milijonov frankov. Skupni čisti dobiček teh osmih velebank se je zmanjšal v omenjenem razdobju od 49·2 na 45·1 milijona frankov, dočim so pretrpele dividende in tanjitjeme komaj 1% zgube. Strojna, kovinska in električna industrija, tovarne cementa, opekarne, posebno pa industrija živil (sir, sladkor, pivo) stoje še danes izvrstno in poslujejo z nezmanjšanimi dobički. Slabše stoje tekstilna industrija in industrija čokolade, dočim je industrijo ur in obrtniško izdelovanje čipk, vezenin in podobnega gospodarska kriza skoro popolnoma uničila.

*

Švicarska industrija ur je uživala že desetletja svetovni sloves. Središče te industrije je bila bogata Jura v zapadnem delu Švice. Je več mest v Juri, katerih prebivalstvo je bilo zaposleno skoro izključno v industriji ur. Ta industrija je povečini organizirana na najmodernejših načelih taylorizma* in tehnične delitve dela. V industriji ur je nič manj ko 14 različnih poslov. S takim delom in s pomočjo najmodernejših strojev se je posrečilo doseči vprav fantastično točnost ur.

Padanje kupne moči v tistih državah, v katere je Švica izvažala ure, je moralo privedi do krize v švicarski industriji ur. Meščanstvo Amerike, Anglije, Nemčije, Avstrije, Čehoslovaške in drugih držav je nehalo kupovati slovite švicarske znamke in se je zadovoljevalo s cenejšim, a manj preciznim domačim blagom. Zato izvira kriza v švicarski industriji ur že iz leta 1929, ko je v večini držav prišlo do gospodarskih pretresov. Izvoz ur se je v zadnjih treh letih zmanjšal od 300 na 86 milijonov frankov. V nekoč tako zadovoljni Juri je zavladal obup. Nekdanji finomehaniki danes okopavajo krompir.

Letos spomladi so se pokazali nekateri znaki zboljšanja. Ali ravno tedaj se je pojavil nov konkurent, doslej popolnoma nepoznan v urarski industriji: mlada japonska industrija. S svojimi, vprav smešno nizkimi cenami prete Japonci popolnoma potolči znamenito švicarsko urarsko industrijo. Zanimiva je predzgodovina omenjene japonske konkurence. Leto dni pred pojavom japonske konkurence so jeli Japonci v veliki meri naročevati iz Švice posamezne dele ur in stroje za njih izdelovanje, prav tako kakor so pred tekstilnim dumpingom kupovali v Angliji stroje za izdelovanje tekstilnega blaga (tkanin). Čeprav se je moglo slutiti, v kakšen namen kupujejo Japonci stroje in dele ur, vendar je delovala japonska konkurenca v Švici kakor strela z jasnega.

Za industrijo ur je najteže udarjena domača, moderno organizirana industrija čipk in vezenin, ki ima svoje središče v St. Gallenu. St. Gallen je takorekoč opustošen. V njem vobče ni mladine. Pred vojno je imelo mesto 80.000 prebivalcev, danes jih ima komaj 40.000.

Čeprav je Švica v pogledu poljedelskih proizvodov uvozna država, vendar ni bilo treba dolgo čakati, da je tudi poljedelstvo padlo v krizo.

* Taylorizem = sistem dela, v katerem se izrabi vsak najmanjši čas in vsak gib roke. Imenovan po Tayloru. Op. prev.

Zemlja je v Švici slaba, dohodki majhni. Za uspešno poljedelstvo so potrebne velike naložbe kapitala in dela. Po prevratu so kmetje v Švici pod vplivom visokih cen poljedelskih pridelkov zemljo kupovali za vprav fantastične cene. Zadolževali so se za ogromne svote, da bi zboljšali svoja polja. Računajo, da znašajo kmetijski dolgovi 70% celotne vrednosti kmetij. Radi svetovne gospodarske krize so začele padati tudi cene kmetijskih pridelkov v Švici, tako da niso pomagale nobene zaščitne carine več. Švicarski kmet, ne samo, da ni mogel poplačati starih dolgov, marveč je celo zašel v nove. V Švici so poljedelski predeli, posebno v višjih krajih, ki se že imenujejo predeli gladu. Švicarski kmet se naglo radikalizira. Že danes je v istem razmerju do državne oblasti, kakor ameriški farmer. Kmetijski problem je postal najvažnejši in najtežji gospodarski problem Švice.

Kot kapitalistično visoko razvita država, je bila Švica v veliki meri usmerjena na svetovni trg. V industriji, ki je proizvajala za izvoz, je bilo pred krizo zaposlenih 150.000 ljudi. Prvi močnejši udarec je pretrpel švicarski izvoz radi padca funta, dolarja in valut drugih držav, v katere je Švica izvažala svoje produkte. Švicarski frank je ostal neizpremenjen. Z drugo besedo: švicarsko blago je postalo za mnoge države za 30 do 40% dražje. Tako razmerje valut je delovalo kakor magnet za uvoz, oviralo pa je izvoz.

Leta 1932 se je dvignil deficit trgovske bilance na skoro eno milijardo frankov; to je rekordna številka za Švico. Leta 1930 je izvoz pokrival 60% uvoza, leta 1932 pa le 45%.

Dohodki od kapitala, investiranega v inozemstvu, se naglo zmanjšujejo. Velike svote se lahko že danes smatrajo za dokončno izgubljene (n. pr. v južno-ameriških državah). Na borzah vlada mrtvilo in vseobča negotovost v svetu ovira vsak večji promet kapitalov. Samo v Nemčiji leži 2,2 milijarde švicarskih frankov »zamrzlih«. Obresti, ki jih je dobivala Švica za ta kapital, so znašale leta 1931 180 milijonov frankov, v letu 1932 pa le 130 milijonov. Razumljivo je, da švicarski bankirji z nervozo spremljajo razvoj dogodkov v Nemčiji.

Splošna kriza se je morala pokazati tudi v bankarstvu. Po polomu Banque de Geneve in Genfer Diskont-Bank je prišla v novembru preteklega leta na vrsto Schweizerische Volksbank, banka, ki je bila ponos Švice. Zgube te banke znašajo okrog 135 milijonov frankov. Čeprav je takoj priskočila na pomoč država z garancijo 100 milijonov frankov, je bilo vznemirjenje vendarle veliko, posebno pri srednjem sloju, ki je glavni vlagatelj te banke.

Problem brezposelnosti se je pojavil v Švici v začetku leta 1932. Število nezaposlenih delavcev, ki je znašalo leta 1929 vsega 16.000, je narastlo poleti 1933 na preko 100.000. Nezaposleni prejema 90 dni podporo v višini 60% svoje dosedanje plače. Po tem času dobivajo nadaljnih 150 dni pomoč, ki je nekoliko manjša. Po poteku teh 240 dni zgubi brezposelni delavec pravico do organizirane podpore.

Tudi položaj zaposlenega delavstva se je v zadnjem času poslabšal. V mnogih industrijskih panogah je padla meza za 10 do 15%. Proti temu reduciranju plač niso mogli sindikati ničesar napraviti. V letu 1932 je bilo v Švici do 50 štrajkov in okoli 500 štrajkom podobnih gibanj radi znižavanja mezd in poslabšanja delovnih pogojev. Vendar se je delodajalcem povečini posrečilo izvesti nameravana znižanja,

posebno v onih industrijah, kjer je radi krize pretela popolno ustavitve dela.

Nazadnje so se začele pod bremenom krize majati državne finance. Izdatki za brezposelne podpore, za subvencioniranje (podpore) poljedelstva, za saniranje (zdravljenje) bank, poleg tega zmanjšanje dohodkov od železnic, carin in drugih dohodkov, so dovedli do težkega primanjkljaja v državnem proračunu. Problem uravnovešenja proračuna je postal najburnejši politični problem države, posebno ko se je v maju 1933 večina naroda izjavila proti vladnemu finančnemu načrtu. Pri tem vprašanju je prišlo do nepričakovano ostrih spopadov med delom in kapitalom, kakršni doslej v Švici niso bili znani. — Dr. Branko Kojić. (Konec prihodnjic.)

Propadanje malega kmetijskega gospodarstva

Agrarne krize obstojajo odkar se ljudje bavijo z agrarno proizvodnjo. Razne elementarne nezgode, vojni pohodi itd., so bili vzroki teh kriz. Vse te krize pa nimajo nič skupnega z današnjo agrarno krizo, ki je posledica tehničnega napredka, razvoja mašinerije in znanstveno utemeljenega obdelovanja zemlje v okviru kapitalističnega sistema.

Prva kriza, povzročena po tehničnem napredku, je nastopila v letu 1875—1900, vsled iznajdbe parnega stroja. Parobrodi in železnice so zvezali velikanske predele plodne zemlje v Evropi in Ameriki in povzročili padec cen za 60%. Veliko število kmetijskih družin je bilo upropačenih. Vse te mase pa so se zaposlile v industriji, odnosno so postale rezervna industrijska armada, ki je bila industriji tedaj zelo potrebna, ker se je nahajala v velikem razmahu. Na drugi strani pa je narasla kupna moč ruskega, zlasti pa ameriškega kmeta in industrija je našla nova velika tržišča z svoje izdelke. Velike mase francoskih, belgijskih in nemških kmetov so se pretvorile v industrijski proletarijat. Kriza je bila razmeroma lahko prebrodena, kapitalizem je prišel v dobo svojega največjega razmaha in blagostanja.

Svetovna vojna, kot posledica kapitalističnih nasprotij, je pospešila še večji razvoj poljedelstva. Rusija je na mah prestala zalagati evropski trg s svojimi proizvodi in prestala biti svetovni žitni liferant. Cene agrarnim produktom so z vsakim dnem naraščale. V Južni in zlasti Severni Ameriki (U. S. A., Kanada) so prerijo vedno bolj krčili in jo spreminjali v plodne njive. Nastali so velikanski novi kompleksi obdelane zemlje. Farmerji so želi velikanske dobičke, bila je to njihova zlata doba. Racionalizacija je vedno bolj napredovala, prvi poljedelski stroji so bili z uspehom uporabljeni. Za časa vojne, kakor tudi prva leta po vojni racionalizacija ni delala nobenih neprilik niti poljedelstvu, niti industriji. Evropa, zlasti Rusija, je bila vsled vojne in revolucij gospodarsko popolnoma uničena.

L. 1920. pa so se že pokazale prve posledice motorizacije poljedelstva. Indeks cen agrarnih proizvodov je padel od 225 na 110. Farmarji so se pri nakupu traktorjev in drugih strojev zadolžili in tako zalezli v mreže kapitalistov, ki so že med vojno vložili velike vsote v polje-

delstvo. Mali farmerji, ki so že dosedaj komaj obranili neodvisnost za ceno skrajnih naporov in sistematičnega pomanjkanja, so postali skupno z onimi, ki so se preveč zadolžili za časa konjunktive, žrtve te krize. Njihova posestva so prišla v last raznih bančnih magnatov in veleposestnikov. Samo v USA je približno milijon farmerjev izgubilo svoja posestva. Izvršena je bila koncentracija posestev v takozvane »verižne farme«, kjer so začeli vsa dela opravljati traktorji, kombajni, tovorni avtomobili itd. Leta 1933 je bila kriza končno prebrodena, poljedelstvo pa se je nahajalo v velikanskem tempu mašinizacije in je bilo popolnoma zrevolucionirano.

V zadnjem času se je izvršil v U. S. A. proces koncentracije zemljišč že v toliki meri, da so se pokazale tudi posledice racionalizacije in motorizacije. Znano je gospodarsko načelo, da je obrt tem rentabilnejši čim v večjem obsegu in za čim večji trg proizvaja. Izkustva v področju kmetijske proizvodnje na veliko so v Severni Ameriki dokaj zanimiva. Padeč cen in poostrena tekma producentov žita na svetovnem tržišču, so prisilile ameriške in druge strokovnjake k razmišljanju.

Kmalu se je pokazalo, da so največja amer. posestva še premajhna za racionalno obdelavo. Po računih amer. strokovnjakov je mogoče racionalno izkoristiti traktor samo na posestvu večjem od 200 ha, po računu ruskih strokovnjakov pa se traktor najracionalnejše izkoristi šele na veleposestvu večjem od 1000 ha. Po teh računih je traktor lahko izkoristila samo ena petina farm večjih od 70 ha, ki so pa izkoristili samo četrtino delovne sile traktorja, medtem ko je moralo štiri petine farmerjev ostati brez traktorjev. (Književnost I. str. 190—292). Pokazalo se je, da je glavna ovira racionalnega izkoriščanja zemlje individualno kmečko gospodarstvo, vsa tista raztrganost in parcelacija zemlje na posamezne osebe.

Takoj je bilo jasno, da je vse to gospodarstvo doseglo mejo, preko katere ne more več, da je, čeprav navidezno, napredno, v resnici že reakcionarno, da ga je sistem kolektivnega gospodarstva že prehitel, da ga lahko najmanjši tresljaj spravi popolnoma iz ravnotežja in dovede do nove agrarne krize. To se je tudi zgodilo l. 1929, ko je Rusija vrgla na svetovni trg svoje, vsled velike racionalnosti obrata, cenene agrarne proizvode, katerim proizvodi kapitalističnih držav niso mogli več konkurirati, in s tem zadala zadnji udarec zastarelemu gospodarskemu sistemu. Ta kriza pa ni zajela, kot ona pred 9 leti, samo agrarno, temveč tudi vso ostalo produkcijo. Samo v l. 1930 je bankrotiralo v USA 2.700.000 farmerjev. Banke in veleposestniki so zopet bili oni, ki so pokupili vsa ta posestva. Vse poljedelstvo se je še bolj centraliziralo, razlika med malimi in velikimi pa je postala tako očitna, da je bilo takoj jasno, da mala posestva poleg velikih ne morejo več obstojati. V področju novih »verižnih farm« je postalo 95% farmerjev nepotrebni. Začeli so se farmerski štrajki na raznih krajih države istočasno in država je bila prisiljena, da umetno zviša cene agrarnih proizvodov, odredi moratorij za kmečke dolgove, izvrši inflacijo itd.

Mala kmečka individualna gospodarstva, ta najboljši temelj meščanskega kapitalističnega sistema, temelj konzervativnega, nacionalnega in religioznega prepričanja, so postala največja zapreka razvoja.

V sloji je moč

Starček Dolga brada je nehal pripovedovati svojo povest; oblizal si je svoje mastne prste in jih obrisal ob boke, kjer je bila raztrgana njegova obleka, medvedja koža. Ob njegovih nogah mu je sedelo troje mladih bitij, njegovi vnuki Jelen, Rdečec in Boji se teme. Na zunaj so se le malo razlikovali med seboj. Živalske kože so pokrivalo njihova gola telesa, ki so bila suhljata, koščena, ozkih stegen in krivih nog; toda njihove prsi so bile široke, roke pa smolnate in močne z ogromnimi pestmi. Rame, prsi in zunanje strani rok in nog so bile porastle z gostimi ščetinami, glava pa z dolgimi lasmi, katerih kosmi so se tuptam vsipali po obrazu ter zastirali črne, skoro ptičje oči, ki so se lesketale kakor žareče oglje. Bili so zelo blizu eden drugega, razen med čeljusti; spredaj jim je visela naprej debela spodnja čeljust.

Bila je jasna, zvezdna noč; spodaj so se medlo vlekli griči, greben za grebenom, pokriti z gozdi. Škrlatno rdeči vulkanov sij je zakrival daljni rob neba. Za njihovimi hribi je zijala črna jama, odkoder je od časa do časa sedaj močno, sedaj slabo pihal veter. Tik pred njimi je ugašal plamen grmade, kraj njih je ležal odrt in izčiščen, že napol objeden medved, v spoštljivi daljavi od njega je pa ždelo nekaj velikih, kosmatih in volkovom podobnih psov. Zraven vsakega človeka so ležali težak hrastov krepelec, puščice in lok. Pri vhodu v jamo so stala skoro izdelana lovska kopja, naslonjena na skalo.

»Tako se je torej zgodilo, da smo odšli iz jam na drevesa.« je izpregovoril iznova stari Dolga brada.

Drugi so se kot odrasli otroci glasno zasmeli v odgovor in se spominjali pri teh besedah njegove pravkar povedane povesti. Tudi Dolga brada se je zasmel in pet palcev dolga koščena palčica, pretaknjena skozi njegov nos, se je zganila in začela poskakovati; tako je postala njegova zunanost še bolj divja. Prav za prav pa ni bil to smeh, kakor ga razumemo mi; izpuščal je nekakšne živalske glasove, ki so pomenjali smeh.

»In to je moj prvi spomin iz Morske Doline.« je nadaljeval Dolga brada. »Takrat smo bili še zelo neumna množica. Nismo še poznali skrivnosti, kako bi postali močni. Vsaka družina je prebivala sama zase in se je brigala edino zase. Skupaj nas je bilo trideset družin, pa nismo znali eden drugemu pomagati. Samo bali smo se eden drugega. Nihče ni zahajal k svojemu sosedu. Stanovanja smo si delali iz trave na vrhovih dreves; zunaj, na ravnini pred stanovanjem smo pa zlagali gručne kamenja v obrambo proti nepoklicanim obiskovalcem. Tudi smo imeli že boke in kopja. Nikdar nismo hodili pod drevesa kjer so živele druge družine. Moj brat je šel malo pod drevesom Bu-Ufa, pa mu je ta tako zmečkal črepinjo, da je umrl.

Stari Bu-Uf je bil zelo močan. Pravili so, da ga ne stane dosti odtrgati glavo odraslemu moškemu. Res je, nisem slišal, da bi on to tudi v resnici pokazal, kajti, saj vendar ni nihče tega hotel. Moj oče pa tudi ne. Ko je šel on nekoč k reki, se je Bu-Uf polastil moje matere. Tisti dan — prejšnji večer ji je medved pokvaril nogo, ko je šla po jagode na sosednji hrib — je ona slabo tekla. Bu-Uf jo je

ujel in jo privlekel k sebi s silo na drevo. Od takrat je ni oče nikdar več dobil. Bal se je, stari Bu-Uf pa se je norčeval iz njega.

Moj oče pa ni dolgo tožil. Močna roka so rekli pri nas drugemu, močnejšemu človeku. On se je štel za najboljšega ribiča; ko je pa nekoč nabiral na strmi skali galebja jajca, je padel z nje. Od takrat se mu ni več povrnila prejšnja moč. Kašljal je in njegov hrbet je postajal vedno bolj sključen. Moj oče je pa vzel ženo močni roki. Ko je ta potem blodil in kašljal pod našim drevesom, se je oče norčeval iz njega in metal nanj kamenje. Taka je bila navada tiste dni. Mi še nismo vedeli, kako bi združili naše moči in postali moč.«

»Ali bi pa brat vzel bratu ženo?« je vprašal Jelen.

»Da, če bi se odločil zase živeti na drugem drevesu.«

»Sedaj ne ravnamo tako.« je pripomnil Boječ se teme.

»Zato, ker sem naučil vaše očete drugačnega ravnanja.«

Dolga brada je segel s svojo kosmato roko v medvedji trup, privlekel polno pest masti, začel jesti in je o nečem premišljeval. Potem si je zopet obrisal roke ob gole boke in nadaljeval:

»To, kar pripovedujem, se je dogajalo veliko prej, kot smo se domislili česa boljšega.

»Norci bi bili, če ne bi znali nič boljšega,« je odgovoril Jelen. Rdečec je pa v znamenje odobravanja krehnul.

»Saj smo tudi bili takrat norci, čeprav smo postali pozneje še večji, kakor boste videli. Pri vsem tem smo se pa od takrat precej naučili, in to se je zgodilo tako. Mi, Ribiči, še nismo znali združiti svojih moči, čeprav je naša skupna moč obstojala iz posameznih moči vsakega poedinca. Lovci pa, ki so prebivali v Veliki Dolini, so se držali skupaj — skupaj so lovili in ribarili in bojevali so se skupaj. Nekoč so prišli v našo dolino. Vsaka družina se je skrila v svojo jamo ali na svoje drevo. Lovcev je bilo samo deset, bojevali so se skupaj; naše družine so se pa bojevale vsaka zase.«

Dolga brada je dolgo in s težavo štel na prste.

»Nas je bilo šestdeset moških,« je dejal in izrazil to število obenem z besedami in s prsti. »Bili smo zelo močni, pa nismo tega vedeli. Kar smo videli, kako je deset ljudi napadlo drevo Bu-Ufa. Bojeval se je hrabro, zmagati pa ni mogel. Mi smo mirno gledali. Ko je nekaj Lovcev skušalo priti na drevo Bu-Ufa, se je on iztegnil, da bi jim vrgel na glavo kamne; drugi Lovci so pa samo tega čakali in so ga ustrelili z lokom. Tako je končal Bu-Uf.

Potem so Lovci privlekli iz jame Enookega z vso njegovo družino. Napravili so grmado in ga spekli, kakor mi zdaj pečemo medvede. Potem so se odpravili k drevesu Šesteroprsta; takrat pa, ko so oni ubijali njega in in njegovega odraslega sina, smo se ostali razkropili na vse strani, kar so nas nesle noge. Oni so polovili nekaj naših žensk, ubili dva starca, ki nista mogla hitro teči in veliko otrok. Ženske so pa odvedli s seboj v Veliko Dolino.

Tisti, ki smo potem ostali živi, smo prilezli nazaj in takrat smo začeli prvič presoјati svoje stanje — gotovo smo bili prestrašeni in smo začutili potrebo eden po drugem. To je bil naš prvi svet, prvi pravi zbor. Na tem zboru smo se prvič združili v pleme. Vsaka šola nekaj stane. Vsak od desetih Lovcev je imel podesetorjeno moč. Kajti vseh deset je napadalo kakor en sam človek. Oni so posamezne moči

zložili skupaj. Naših trideset družin in šestdeset moških pa ni bilo močnejših od enega človeka, ker smo se branili vsak zase.

Govoriti je bilo treba veliko in ni bilo lahko govoriti, ker nam je še manjkalo besed, ki jih poznamo zdaj. Mnogo besed si je izmislil Klop precej pozneje; nove besede so iznašli od časa do časa tudi drugi. Toliko bolj smo pa sklenili združiti svoje moči in biti kakor en sam človek, če bi še sedaj prišli Lovci ropat naše žene. Tako se je rodilo pleme.

Postavili smo dva obmejna čuvaja, enega za podnevi, drugega za ponoči, da bi pazila, kdaj se prikažejo Lovci. To so bile oči plemena. Razen tega je stražilo podnevi in ponoči deset mož, oboroženih s krepelci, puščicami in loki, pripravljeni za boj. Poprej, kadar je šel človek lovit ribe ali pa nabirat galebja jajca, je jemal s seboj orožje in porabil samo del časa za pridobivanje hrane, ostali čas je izgubil pri obrambi pred drugimi ljudmi. Sedaj se je pa vse izpremenilo. Človek je hodil brez orožja in porabil ves čas za pridobivanje hrane. Prav tako je bilo, kadar so odhajale žene na hribe po jagode in zeli — pet mož jih je spremljalo, za varstvo plemena so pa brez prestanka podnevi in ponoči stražili čisto na meji.

Toda prišlo je gorje. Kot po navadi — zaradi žensk. Moški, ki niso imeli svojih lastnih žen, so si pozeleli tujih in pogostoma so nastajali boji med moškimi; tu je bil eden s prebito čepinjo, tam pa drugi s puščico v prsih. In med tem, ko je stal eden stražnikov na straži, je nekdo ukradel njegovo ženo; moral se je vrniti, da bi jo dobil nazaj. Potem so se vsi stražniki zbali za svoje žene in so prav tako zapustili mejo. Tudi tisti ljudje, ki so bili vedno v orožju, so se sprli in začel se je boj, pet proti petim, dokler niso eni zbežali doli k bregu, drugi pa za njimi.

Tako je pleme izgubilo svoje stražniške oči. Vsak od nas že ni imel več moči šestdeseterih. Postali smo popolnoma slabi. Ko smo se takrat zbrali v zboru, smo napravili svoje prve zakone. Jaz sem bil takrat še mladič, vendar se vsega spominjam. Sklenili smo, da se ne bomo topli med seboj, da se ne bi brez potrebe slabili, in smo postavili zakon, po katerem bo pleme ubilo tistega, ki ukrade tujo ženo. Izjavili smo, če bo kdo od moških zlorabil svojo moč in poškodoval brata po plemenu, da ga bomo ubili, da bi njegova moč ne povzročala škode. Kajti, če bi ga pustili, bi se ga začeli bratje bati, pleme bi razpadlo in bi bili zopet prav tako slabi, kakor pri prvem navalu Lovcev, ki so umorili Bu-Ufa.

Kost je bil močan človek, silno močan; on ni priznal zakona. Veroval je samo v svojo moč in zanašajoč se nanjo, je šel in vzel ženo Trem Školjkam. Tri Školjke se je skušal protiviti, toda Kost mu je s krepelcem zmečkal glavo. Kot je gotovo pozabil, da so naši možje sklenili združiti svoje moči za ohranitev zakona. Kost smo ubili pri njegovem drevesu in obesili njegovo truplo na vejo kot svarilo in opozorilo, da je zakon močnejši od vsakega človeka. Saj smo bili mi sami zakon. Mi vsi skupaj in noben človek ni pomenil več kot skupen zakon.

Takrat je nastala nova zmešnjava. Ustvariti pleme ni tako lahko, — Jelen, Rdeči in Boječ se teme! Mnogo vzrokov, ki so bili sami na sebi ničevi, nas je prisililo, da smo se zbirali na posvetovanja. Shajali

smo se vsak dan, zjutraj, opoldne, zvečer in ponoči. Od tolikih posvetovanj človek ni imel časa, da bi šel kám bolj daleč po plen; vedno se je bilo treba sporazumeti o raznih težkočah, kakor o tem, kako bi zamenili dva stražnika na hribu, kako bi določili množino hrane, ki se je imela deliti onim, ki so stražili z orožjem v roki in niso mogli sami skrbeti zanjo.

Rabili smo za vse stvari vodjo, ki bi bil kot glas zbora in bi odgovarjal pred zborom. Za takega vodjo smo izvolili Fiz-Fiza. Bil je tudi močan in zelo zvit in uren, kadar se je pa jezil, je piskal kot divja mačka: ‚fiz-fiz‘.

Oboroženi možje, ki so čuvali plemo, so se lotili zidati kamenit zid na ozkem kraju v dolini. Ženske in otroci, skupaj z drugimi možmi so jim pomagali, dokler ni postal zid trden. Potem so vse družine zapustile jame in drevesa ter si napravile pod njeno streho travnate kočice. Kočice so bile prostornejše in mnogo pripravnejše od jam in dreves. Vsem so prišli boljše časi in samo zato, ker so se možki združili in ustvarili plemo. — Pod varstvom zidu in stražnikov smo lahko svobodno hodili na lov, lovili ribe in nabirali zeli in jagode. Hrana se je pomnožila in izboljšala in nihče ni bil lačen. Trinogi pa — tako smo mu rekli, ker si je še v otroških letih zlomil nogo in je hodil s palico — je nabral semen divjih trav in jih nasadil zraven svoje kočice. Poskusil je tudi sočivje in druge uporabne rastline, ki jih je našel daleč po gorskih dolinah.

Mnogo družin je prišlo k nam iz dveh pokrajin v obrežnih dolinah in iz gorske pokrajine, kjer so živeli ljudje bolj kot divje zveri kakor pa kot ljudje. Privabili so jih varnost Morske doline, ki je bila ograjena s steno in so jo stražili čuvaji, ter obilica hrane, ki smo jo dobivali brez boja. Kmalu je napolnila Morsko dolino neštevilna množica divjih družin. Toda še prej so razdelili zemljo, ki je bila svobodna in je pripadala vsem, na posamezne deleže. To delitev je začel Trinogi, ki je nasadil svoje trave. Vendar se pa večina ni brigala za zemljo in je smatrala zaznamovanje meje z vrstami kamenja kot neumnost. Jesti so imeli vsi dovolj, česa bi še želeli? Spominjam se, kako sva skupaj z očetom delala méjo iz kamenja za Trinoga, on pa nama je dal zato zrn.

Tako se je zgodilo, da je krog in krog postala zemlja dedna lastnina nekaterih in velik del si je prisvojil Trinogi. Tisti, ki so se polastili zemlje, so jo oddajali onim, ki so jo želeli, proti plačilu z zrnji, zelišči, medvedjimi kožami ali ribami, ki so jih dobivali poljedelci od ribičev v zameno z zrnji. Nenadoma smo se sicer zavedli, da smo izgubili vso zemljo.

Ob tistem času je umrl Fiz-Fiz in njegov naslednik je postal Pasji Zob, njegov sin. Zahteval je svojo izvolitev po pravu sina. Smatral se je za večjega vodjo, kot je bil njegov oče Fiz-Fiz. Izpočetka je v resnici upravljal dobro in se zelo trudil, tako da je bilo za zbor vedno manj in manj dela. Tedaj se je pa dvignil v Morski dolini nov glas, glas Zajčjih ustnic. Mi še nismo zmenili zanj, dokler ni začel govoriti z duhovi smrti. Pozneje smo mu rekli Veliki Debeluh, ker je bil požrešen, ni nič delal, ampak samo rasel in se redil. Nekoč nam je Veliki Debeluh povedal, da pozna skrivnost smrti in da govori z njegovimi ustni Božanstvo. Spoprijaznil se je s Pasjim Zobom in

ta je velel napraviti kočo iz trave za Velikega Debeluha. Veliki Debeluh je pa napravil hišico in je skrival v njej Boga.

Po malem je postal Pasji Zob močnejši od zbora in ko se je zbor uprl in je hotel imenovati za vodjo drugega, je rekel Veliki Debeluh, ki je govoril z glasom Boga: 'Ne! Trinogi in drugi, ki so imeli zemljo, so se postavili na stran Pasjega Zoba. Razen tega je bil najmočnejši človek v zboru, Morski Lev, izjavil, da je Veliki Debeluh v resnici glas Boga, ki ga je treba poslušati. Kmalu nato je bil proglašen Morski Lev za glas Pasjega Zoba in je vedno govoril namesto njega.

Med nami je bil še Sušnik, majhen, tako suh človek, da se ni najbrž nikdar najedel do sitega. Pri izlivu reke, kjer ovira peščeni greben naval valov, je napravil past za ribe. Nihče še ni videl do takrat takih pasti. On, njegova žena in sin so se dolgo trudili z njo; mi, ki nismo razumeli, smo se pa norčevali iz njih. Ko je pa končal delo, je takoj prvi dan nalovil več rib, kot bi jih moglo celo pleme naloviti v enem tednu, in vsi smo bili veseli. Na reki smo našli še en kraj za prav tako past, toda, ko so moj oče in pol ducatá pomočnikov začeli na tem mestu nastavljati svojo past, so se iz kočice, narejene za Pasjega Zoba, prikazale straže. Razgnali so nas s kopji in nam veleli izginiti, ker se je po besedah Morskega Leva, ki je bil glas Pasjega Zoba, Sušnik sam pripravljaj tukaj napraviti drugo past.

To je izzvalo splošno nezadovoljnost in moj oče je sklical ljudi na zborovanje. Ko se je pa vzdignil, da bi govoril, mu je Morski Lev predril vrat s kopjem, da je umrl. Pasji Zob, Sušnik, Trinogi in vsi, ki so imeli zemljo, so izjavili, da je bilo to prav. Veliki Debeluh je pa to priznal za voljo Boga. Potem smo se zbal shajati na zборе in ni bilo več zborov.

Drugi človek, Mrjaščeva Čeljüst, je začel gojiti koze. Slišal je, da delajo tako Lovci in kmalu je že imel nekaj čred. Drugi ljudje, ki niso imeli ne zemlje, ne ribjih pasti, so trpeli pomanjkanje in so radi delali za Mrjaščevo Čeljüst, ki jim je dajal za nagrado kozje meso kot jed in kozje kože za obleko; oni so pa zamenjavali meso za ribe, zrna in zelišča.

Takrat se je pojavil tudi denar. Morskemu Levu je prvemu prišlo to v glavo in je razodel svojo misel Pasjemu Zobu in Velikemu Debeluhu. Kakor vidite, so si ti trije skupaj prilastili vso oblast v Morski Dolini. Tretjina vsega plena in pridelka je bila njihova last, ena od treh koz, ena od treh rib in vsaka tretja košara zrnja. Zato so se zavezali prehranjevati čuvaje in stražo, vse ostanke so si pa prilastili zase. Včasih ob velikem ribjem lovu niso vedeli, kam bi dajali svoj del. Tedaj si je pa domislil Morski Lev: Prisilil je ženske delati denar iz školjk, majhne, okrogle novce z luknjami v sredi, lepo in gladko brušene. Rekli smo jim vezniki; ti vezniki so se pa imenovali tudi denar.

Vsak zvezek je bil vreden trideset ali štirideset rib; ženske, ki so napravile po en venec na dan, so dobivale po dve ribi. Te ribe so dobivale iz deleža Pasjega Zoba, Velikega Debeluha in Morskega Leva, ki ga niso mogli snesti sami, zato je bil ves denar njihov. Trinogemu in ostalim zemljiškim posestnikom so naznanili, da bodo v bodoče dobivali svoj del zrna in zelišč v denarju, Sušniku, da bodo jemali svoj del rib v denarju, Mrjaščevo Čeljüsti, da bodo jemali svoj del

sira in koz v denarju. Tako se je zgodilo, da je tudi človek, ki ni imel nič, delal za onega, ki je imel svojo lastnino in je dobival plačo v denarju. Za ta denar je kupoval zrnje, ribe, meso in sir. Trinogi in vsi lastniki so plačevali Pasjemu Zobu, Morskemu Levu in Velikemu Debeluhu njihov tretji del v denarju, ti so plačevali stražo v denarju, straža je pa plačevala hrano za denar. Ker je bil denar poceni, je nabral Pasji Zob veliko več ljudi za stražo, kot prej. Ker pa izdelovanje denarja ni bilo težko, ga je začelo veliko ljudi izdelovati na svojo roko. Toda straža jih je napadla s kopji in puščicami, ker so se pripravljali razkosati pleme. Razkosati pleme bi bilo slabo, ker bi potem Lovci prekoračili mejo in nas vse pobili.

Veliki Debeluh se je smatral za glas Boga; pritegnil pa je k sebi Zlomljeno Rebno in ga napravil za svečenika, tako da je postal Zlomljeno Rebno glas Velikega Debeluha in se je v vsakem oziru razgovarjal namesto njega. Oba sta imela mnogo ljudi za služabnike. Prav tako so delali tudi Sušnik, Trinogi in Mrjaščeva Čeljust, ti so tudi imeli sluge, ki so ležali krog njihovih koč in sporočali naznanila in ukaze. Od dela je bilo odtrganih vedno več in več ljudi, tako da so morali ostali delati marljivejše kot sploh kdaj poprej. Videti je bilo, da ljudje nikakor ne marajo delati sami, ampak skušajo napraviti tako, da bi zanje delali drugi. Krivooki je iznašel prvi način za to. On je prvi napravil iz žita opojno pijačo. Takrat se je na tihem zmenil s Pasjim Zobom, z Velikim Debeluhom in z ostalimi gospodarji, ter nehal delati; sklenili so, da bo edino on izdeloval pijačo. Toda Krivooki ni delal sam. Pijačo so delali drugi, on jim je pa plačal v denarju. Tudi pijačo je prodajal za denar in vsi so kupovali. Pasjemu Zobu, Morskemu Levu in vsem njim je pa dajal mnogo veznikov denarja.

Veliki Debeluh in Zlomljeno Rebno sta bila na strani Pasjega Zoba, ko si je ta vzel drugo in potem tudi tretjo ženo. Trdila sta, da ni Pasji Zob tak kot so drugi ljudje in da je druga žena za Boga, ki ga hrani Veliki Debeluh v svoji koči. Pasji Zob je rekel isto in je blagovolil izvedeti, kdo si upa ukrepati, koliko žen naj ima. Pasjemu Zobu so napravili velik dvor in mnogo ljudi je bilo zopet odtrganih od dela. Ti ljudje niso delali nič, samo ležali so in se greli na solncu, razen kadar so negovali Pasjega Zoba. On je pa imenoval Tigrovo glavo na načelnika straže in Tigrova glava je postal njegova desna roka in kadar ni kdo delal po njegovi volji, je Tigrova glava ubil dotičnega človeka. Tigrova glava si je potem še zase imenoval pomočnika, ki je postal njegova desna roka in je sporočal ukaze ter ubijal namesto njega.

Tako se je zgodilo nekaj nerazumljivega: Tekom časa smo se mi, delovno ljudstvo, trudili vedno bolj in bolj, hrane smo si pa zaslužili vedno manj in manj.«

»Kaj pa koze, ribe in zelišča?« je vprašal Boječ se teme? »Kam je šlo vse to? Kaj se ni dalo s splošnim delom pridobivanje pomnožiti?«

»Tisto je že res,« je pritrdil Dolga Brada. »Trije ljudje so naložili s pomočjo pasti več rib kot poprej celo pleme. Toda saj sem rekel, da smo bili tačas neumni. Več kot smo pridobivali hrane, manj je je ostajalo za to, da bi jo jedli.« — Jack London. (Dalje prih.)

Zapiski

»Mlada zarja«. Študentje krog katoliškega akademskega društva »Zarja«, — sama boljša meščanska družba, — so se postavili v svojem programu, ki so ga izdali pod naslovom »V mlade zarje« — na stališče, da je le mlad pokret nekaj vreden. Zato je seveda treba prav krepko paziti na to, kateri pokret je baš v modi. Po njihovem mnenju je naj-novejši pokret fašizem (stanovska država itd.) Marksizem je pa že kar iz mode, je v zatonu (pri nas seveda vsak pokret prijadra z zamudo). Kaj pa je s pokreti, ki izhajajo še iz predmarksve dobe, o tem pa »Mlada zarja« sploh ne govori. Ja, čudim se, da gospodov tam okrog »Zarje« niso izobčili iz katoliške cerkve, saj krščanstvo je tudi nekoliko pokret? Je-li? Po mnenju »Zarjanov« seveda že docela iz mode.

Beseda študentom.

Naše dijaštvo vse premalo živi z delovnim ljudstvom. Morda dobro pozna teorijo, toda slabo naše delavske in kmetske razmere. Naše dijaštvo ne pozna problemov brezposelnosti in izseljevanja, ne pozna industrije in kmetstva. Premalo išče stika z delavci in kmeti. Ker ne pozna sedanjosti, ne bo moglo, ako se ne preusmeri, v bodočnosti na podlagi teorije izpremeniti razmer na boljše. Treba bo poznati našo industrijo, naše kmetijstvo, naše združništvo, povezanost (praktično) med gospodarstvom in politiko, populacijo, banke, truste, kartele in sindikate, obrt, naravna bogastva, vodne sile. To se pravi pravo poznanje domovine in ljudstva. Vse to pa seveda v okviru poznanja svetovnih gospodarskih in političnih tokov. Ne rečem: Teoretičen študij ni potreben! Ne! Toda če tega poznanja ne izrabite kot stališče za presojo življenja, ni nič vredno. Več poznanja življenja, več stika z delavci in kmeti. Mednje pojdite, in vprašajte jih, kaj potrebujejo! Potem boste res delali lahko za ljudstvo zavestno in s srcem, kot resni ljudje.

Dobiček in mezde

V kapitalističnih državah se na vse kriplje trudijo, da bi znižali produkcijske stroške. Ker se pri surovinah in strojih ne da kaj prida prihraniti — podjetniški dobiček pa mora ostati seveda čim bolj neokrnjen — je edina pot še: znižanje delavskih mezd. Znanstveno skušajo ugotoviti, koliko sme porabiti za prehrano delavec, da se kljub temu še drži krepko pokoncu. Angleška zdravniška družba je »po skrbnem proučevanju« prišla do zaključka, da potrebuje angleški delavec zase za prehrano približno 90 Din na teden: za družino s tremi otroci pa okoli 310 Din na teden. (»Slovenec«, 19. jan. 1934.)

Te dragocene ugotovitve angleške zdravniške družbe so tedaj postavile nekaj eksistenčni minimum angleškega delavca (kar se hrane tiče). Namen takih ugotovitev je več kot prozoren. Gremo staviti, da ne bo treba dolgo časa čakati, da bodo angleški podjetniki delavske plače znižali, na ta znanstveno dognani eksistenčni minimum. Več delavec itak ne potrebuje, kakor toliko, da se ohrani na meji lakote.

sira in koz v denarju. Tako se je zgodilo, da je tudi človek, ki ni imel nič, delal za onega, ki je imel svojo lastnino in je dobival plačo v denarju. Za ta denar je kupoval zrnje, ribe, meso in sir. Trinogi in vsi lastniki so plačevali Pasjemu Zobu, Morskemu Levu in Velikemu Debeluhu njihov tretji del v denarju, ti so plačevali stražo v denarju, straža je pa plačevala hrano za denar. Ker je bil denar poceni, je nabral Pasji Zob veliko več ljudi za stražo, kot prej. Ker pa izdelovanje denarja ni bilo težko, ga je začelo veliko ljudi izdelovati na svojo roko. Toda straža jih je napadla s kopji in puščicami, ker so se pripravljali razkosati pleme. Razkosati plemo bi bilo slabo, ker bi potem Lovci prekoračili mejo in nas vse pobili.

Veliki Debeluh se je smatral za glas Boga; pritegnil pa je k sebi Zlomljeno Rebrop in ga napravil za svečenika, tako da je postal Zlomljeno Rebrop glas Velikega Debeluha in se je v vsakem oziru razgovarjal namesto njega. Oba sta imela mnogo ljudi za služabnike. Prav tako so delali tudi Sušnik, Trinogi in Mrjaščeva Čeljust, ti so tudi imeli sluge, ki so ležali krog njihovih koč in sporočali naznanila in ukaze. Od dela je bilo odtrganih vedno več in več ljudi, tako da so morali ostali delati marljivejše kot sploh kdaj poprej. Videti je bilo, da ljudje nikakor ne marajo delati sami, ampak skušajo napraviti tako, da bi zanje delali drugi. Krivooki je iznašel prvi način za to. On je prvi napravil iz žita opojno pijačo. Takrat se je na tihem zmenil s Pasjim Zobom, z Velikim Debeluhom in z ostalimi gospodarji, ter nehal delati; sklenili so, da bo edino on izdeloval pijačo. Toda Krivooki ni delal sam. Pijačo so delali drugi, on jim je pa plačal v denarju. Tudi pijačo je prodajal za denar in vsi so kupovali. Pasjemu Zobu, Morskemu Levu in vsem njim je pa dajal mnogo veznikov denarja.

Veliki Debeluh in Zlomljeno Rebrop sta bila na strani Pasjega Zoba, ko si je ta vzel drugo in potem tudi tretjo ženo. Trdila sta, da ni Pasji Zob tak kot so drugi ljudje in da je druga žena za Boga, ki ga hrani Veliki Debeluh v svoji koči. Pasji Zob je rekel isto in je blagovolil izvedeti, kdo si upa ukrepati, koliko žen naj ima. Pasjemu Zobu so napravili velik dvor in mnogo ljudi je bilo zopet odtrganih od dela. Ti ljudje niso delali nič, samo ležali so in se greli na solne, razen kadar so negovali Pasjega Zoba. On je pa imenoval Tigrovo glavo na načelnika straže in Tigrova glava je postal njegova desna roka in kadar ni kdo delal po njegovi volji, je Tigrova glava ubil dotičnega človeka. Tigrova glava si je potem še zase imenoval pomočnika, ki je postal njegova desna roka in je sporočal ukaze ter ubijal namesto njega.

Tako se je zgodilo nekaj nerazumljivega: Tekom časa smo se mi, delovno ljudstvo, trudili vedno bolj in bolj, hrane smo si pa zaslužili vedno manj in manj.«

»Kaj pa koze, ribe in zelišča?« je vprašal Boječ se teme? »Kam je šlo vse to? Kaj se ni dalo s splošnim delom pridobivanje pomnožiti?«

»Tisto je že res,« je pritrdil Dolga Brada. »Trije ljudje so nalovili s pomočjo pasti več rib kot poprej celo plemo. Toda saj sem rekel, da smo bili tačas neumni. Več kot smo pridobivali hrane, manj je je ostajalo za to, da bi jo jedli.« — Jack London. (Dalje prih.)

Zapiski

»Mlada zarja«. Študentje krog katoliškega akademskega društva »Zarja«, — sama boljša meščanska družba, — so se postavili v svojem programu, ki so ga izdali pod naslovom »V mlade zarje« — na stališče, da je le mlad pokret nekaj vreden. Zato je seveda treba prav krepko paziti na to, kateri pokret je baš v modi. Po njihovem mnenju je naj-novejši pokret fašizem (stanovska država itd.) Marksizem je pa že kar iz mode, je v zatonu (pri nas seveda vsak pokret prijadra z zamudo). Kaj pa je s pokreti, ki izhajajo še iz predmarksove dobe, o tem pa »Mlada zarja« sploh ne govori. Ja, čudim se, da gospodov tam okrog »Zarje« niso izobčili iz katoliške cerkve, saj krščanstvo je tudi nekoliko pokret? Je-li? Po mnenju »Zarjanov« seveda že docela iz mode.

Beseda študentom.

Naše dijaštvo vse premalo živi z delovnim ljudstvom. Morda dobro pozna teorijo, toda slabo naše delavske in kmetijske razmere. Naše dijaštvo ne pozna problemov brezposelnosti in izseljevanja, ne pozna industrije in kmetstva. Premalo išče stika z delavci in kmeti. Ker ne pozna sedanjosti, ne bo moglo, ako se ne preusmeri, v bodočnosti na podlagi teorije izpremeniti razmer na boljše. Treba bo poznati našo industrijo, naše kmetijstvo, naše zadružništvo, povezanost (praktično) med gospodarstvom in politiko, populacijo, banke, truste, kartele in sindikate, obrt, naravna bogastva, vodne sile. To se pravi pravo poznanje domovine in ljudstva. Vse to pa seveda v okviru poznanja svetovnih gospodarskih in političnih tokov. Ne rečem: Teoretičen študij ni potreben! Ne! Toda če tega poznanja ne izrabite kot stališče za presojo življenja, ni nič vredno. Več poznanja življenja, več stika z delavci in kmeti. Mednje pojdite, in vprašajte jih, kaj potrebujejo! Potem boste res delali lahko za ljudstvo zavestno in s srcem, kot resni ljudje.

Dobiček in mezde

V kapitalističnih državah se na vse kriplje trudijo, da bi znižali produkcijske stroške. Ker se pri surovinah in strojih ne da kaj prida prihraniti — podjetniški dobiček pa mora ostati seveda čim bolj neokrnjen — je edina pot še: znižanje delavskih mezd. Znanstveno skušajo ugotoviti, koliko sme porabiti za prehrano delavec, da se kljub temu še drži krepko pokoncu. Angleška zdravniška družba je »po skrbnem proučevanju« prišla do zaključka, da potrebuje angleški delavec zase za prehrano približno 90 Din na teden: za družino s tremi otroci pa okoli 310 Din na teden. (»Slovenec«, 19. jan. 1934.)

Te dragocene ugotovitve angleške zdravniške družbe so tedaj postavile nekak eksistenčni minimum angleškega delavca (kar se hrane tiče). Namen takih ugotovitev je več kot prozoren. Gremo staviti, da ne bo treba dolgo časa čakati, da bodo angleški podjetniki delavske plače znižali, na ta znanstveno dognani eksistenčni minimum. Več delavec itak ne potrebuje, kakor toliko, da se ohrani na meji lakote.

Toda ti računi angleške zdravniške zbornice odpirajo še druge, nepričakovane perspektive. Znano je, da potrebujejo ročni delavci radi težjega dela in večjega obrabljanja organizma večjega nadomestila kot pa raznovrstni duševni delavci (uradniki, svobodni poklici, duhovniki), zasebniki, rentniki itd. in da vsi ti radi tega lahko izhajajo še z manjšimi prehranjevalnimi stroški.

Najbolj katoliška, stanovska država Avstrija se čimdalje bolj krepi, blagostanje raste, mir in zadovoljnost je čimdalje večja. Duhovno prerajeni državljani delajo čuda; brezposelnost je odpravljena, karitas (dobrodelnost) je na višku, razmerje med delodajalci in delojemalci je bratsko, kakor se spodobi za sinove ene cerkve. Tudi narodna manjšine so zadovoljne, saj same odločajo o svojem šolstvu. To je prvi raj na zemlji, brez nasilja, kanibalstva in gladu. (Za ljudi, ki znajo prav čitati.)

Kautsky, — čistokrven marksist! »Slovenec« je hudo vesel, če mora pisati, kako se ljudje v S. U. jedo med seboj. Karel Kautsky, ta reformirani socialist, marksist že dolgo ni več, je zelo podoben »Slovenec«. On piše o nasilju, gladu, nezaslišanih žrtvah itd. Zdaj pa »Slovenec«, da se lepše vidi, proglasi Kautskega za čistokravnega, sivolasega marksističnega borca. Si mislijo: »Če kdo misli, da Kautsky ni čistokrven marksist, naj gre pa k njemu.« Kdor ne verjame, da je bil Atila kruljav, naj ga gre pa gledat!

Kultura

»Rdeče rože« se imenuje drama, ki so jo v nedeljo, 4. februarja, izvajali delavci in delavke na odru Delavske zbornice v Ljubljani. Snov je vzeta iz delavskega življenja in nam nazorno kaže, s kako težavo si utira pot ideja strokovne organizacije med naše delavstvo. Delavski odri po industrijskih centrih jo igrajo z velikim uspehom. Igralci-diletanti so jo igrali v veliko zadovoljstvo ljubljanskega delavstva, ki je dvorano popolnoma zasedlo. Po vsakem dejanju je sledil buren aplavz. Želimo, da se drama ponovi. Avtor drame je preprost tiskarski delavec s. Jože Moškrič, ki je jako agilen propagator proletarske kulture in ima velike zasluge za povzdigo izobrazbe med delavstvom ljubljanske okolice.

Maks Beer: Obča zgodovina socializma in socialnih bojev. (Opća historija socializma i socialnih borbi.) Prevedla dr. Božidar Adžija in Milan Durman. Monumentalno socialno-zgodovinsko delo znanega nemškega učenjaka. Pisana v strogo znanstveni, historično-materialistični metodi, na podlagi bogatih zgodovinskih virov in podatkov, je Beerova »Zgodovina socializma« kulturna in socialna zgodovina človeštva, prikazana v povsem drugi luči, nego to delajo oficialni zgodovinarji.

Delo je pisano jasno, pregledno in razumljivo, tako da ga z razumevanjem in zanimanjem čitajo izobraženi intelektualci pa tudi vsi oni, ki doslej niso imeli priložnosti baviti se s proučevanjem zgodovine človeštva. To delo bo posebno v prid profesorjem, dijakom politikom in sploh vsem javnim socialnim delavcem.

V dobi današnje težke socialne krize ima to delo še posebno važnost in aktualnost, ker nam pojasnjuje, kako in s kakšnimi posledicami so se v zgodovini reševale podobne krize.

»Njemačka danas«. Tako se imenuje zadnji, trojni zvezek zagrebške Džepne biblioteke. Ima sledečo vsebino: Kako je Hitler doveden na vlast? — Hitler na vlasti. — Tko je zapalio Reichstag? — Proces o požaru Reichstaga. — Izjave o procesu. — Izjave o fašizmu.

Knjižica je vpisana po materialu iz slovitoga Braunbucha in po člankih v domačih in tujih časopisih. Na koncu so izjave odličnih publicistov in pisateljev: Kischa, Balha, Martina Andersena Nexöja, Barbusseja, Gideja, Rollanda, Tollerja in drugih o fašizmu in hitlerizmu. Vsakomur, ki se hoče proučiti o zadnjih dogodkih v Nemčiji in jih prav razumeti, je knjižica skoraj neobhodno potrebna. Stane 10 Din. Naroča se: »Džepna biblioteka«, Zagreb, Gundulićeva ul. br. 24.

Fotorevija št. 12. ima sledečo vsebino: Nočni sprehod po mestu. — Delanje reprodukcij brez kamere. — Organizacija našega fotoamaterstva. — Starinski hodniki. — O snemanju zvočnega filma. — Svetloba in senca. — Začetnik. Itd. Štiri reprodukcije ima Janko Skerlep iz Ljubljane.

Revijo, ki ima mnogo poučnih člankov za začetnika in za izvežbanega fotoamaterja in poroča o vseh novostih v fotografski tehniki in literaturi, prav toplo priporočamo. Naroča se: »Fotorevija«, Zagreb, Dalmatinska ul. 6, prizemno. Naročnina za pol leta Din 25.—.

Razno

Največji zvočnik sveta. V Moskvi so začeli graditi orjaški zvočnik, katerega bodo lahko slišali na daljavo 50 km. Ta čudoviti stvor bo težak 1 tona, ter ga bodo pritrdili na avijon tako, da bo na ta način omogočeno prenašati razne politične govore na velike razdalje.

Radio prenosi med Rusijo in Ameriko. Odkar je Amerika priznala Sovjetsko Rusijo, so podvzeli korake v svrhu medsebojnega izmenjavanja radijskih prenosov. Kot prvega so prenesli na vse ameriške postaje govor predsednika sveta ljudskih komisarjev, Kalinina.

Jugoslovansko socialdemokratsko stranko so v nedeljo, dne 4. februarja ustanavljali v Beogradu. Kongres delegatov je sklenil, da sprejme nova stranka stališče integralnega jugoslovenstva in državnega edinstva. Predlog, da se pristopi v II. internacionalo, je bil soglasno sprejet.

USA je odprla meje ruskemu blagu. Zvezna vlada je dovolila, da sme Federalna blagajna prejemati rusko zlato. Istočasno je izdala tudi dovoljenje, da sme Rusija uvažati obdelan in stavben les, kar je svoj čas Amerika zabranila z izgovorom, češ, da so pri eksploatairanju ruskih gozdov zaposleni samo neplačani kaznjenci. Sedaj so se Američani prepričali, da to ni res. Tudi uvoz ruskih vžigalic, ki je bil prekinjen zaradi sovjetskega dumpinga, je zopet dovoljen.

Nazadovanje aktivne trgovinske bilance Nemčije. Aktivni saldo za leto 1933 znaša 663 milijonov mark napram 1093 milijonom l. 1932. Hitler torej ni mogel zaustaviti procesa propadanja gospodarstva. Pa se pri nas nekateri navdušujejo zanj, češ, ta pa zna.

Veliko zalogo orožja, ki je baje pripadala KPD, je zaplenila nemška policija pri Lübecku. Obenem je bilo aretiranih 15 komunistov, ki so baje bili v zvezi s to zalogo.

Bivši carski general Lebedew je aretiran zaradi poneverbe 300.000 dolarjev. Estlandska vlada je prodala državi Peru v južni Ameriki ne-

kaj vojnih ladij, Lebedew je pri tej kupčiji posredoval ter si »pridržal« omenjeno vsoto.

USA namerava zgraditi 120 novih bojnih ladij. Svet stoji v znamenju razorožitve.

Francija je sklenila z S. U. trgovsko pogodbo, Nemčija pa jo je odpovedala. Brezposelnost v Nemčiji raste.

Največja elektrarna. V Batterseau pri Londonu grade elektrarno, ki jo proglašajo za največjo v Evropi. Elektrarna proizvaja sedaj sto tisoč kilovatov. Zdaj bodo postavili še tretji turbogenerator s kapaciteto 105.000 kilovatov. Kapaciteta elektrarne bo znašala 240.000 kilovatov.

V resnici je največja elektrarna Dnjeprstroj na Dnjepru. Jez je visok 66 m, 9 turbin je, vsaka po 85.000 PS, letna produkcija 2500 milijonov kilovatnih ur. Večja ni niti elektrarna ob Niagari v Ameriki.

TOLMAČ TUJIH IMEN IN IZRAZOV V TEJ ŠTEVILKI

Analiza — razčlenjevanje, razstavljanje kakega telesa, predmeta ali pojma v njegove sestavine.

Anarhija — brezvladje, breznačrtnost ali nered v gospodarstvu.

Definicija — opredelitev, označba pglavitnih znakov in pojmov.

Dumping — pojav na svetovnem tržišču, kjer skuša posamezna država izpodrinuti nasprotno tekmece s tem, da prodaja svoje proizvode po tako nizkih cenah, da jih nasprotnik ne more gospodarsko vzdržati, oškodovati se pa hoče z visokimi cenami na domačem tržišču v škodo domačih potrošačev.

Elementaren — osnoven, pošten.

Eksistenca — bivanje, obstanek, življenje.

Ekspluatirati — izkoriščati (rudnik, delovno silo).

Etika — nauk o pravosti.

Faktor — činitelj.

Fizičen — naraven, telesen, čuten, zemeljski.

Formirati — oblikovati.

Kasta — zaključena družabna skupina, stan, v katerega včlanjenje je ali silno otežkočeno ali sploh onemogočeno (Indija; podobno srednjeveški cehi v Evropi).

Kanibalstvo — ljudožrstvo.

Kompleks — obseg, skupina; cela množica zemljišč.

Konkreten — predmeten, določen, stvaren.

Kritičen — presojojajoč, preudaren, opasen.

Liberalen — svobodomiseln, tudi označba za pristaša svobodne, po državi neurejevane trgovine in proizvodnje.

Mitološki — bajesloven, pravljichen.

Monistično — izhajajoč s stališča, ki je utemeljeno na prirodoslovju, da tvori svet v vseh svojih delih enovito celoto, ki jo obvladujejo enotni zakoni (vključivši človeka).

Naiven — otroško preprost.

Proces — postopek, gibanje, razvoj.

Totaliteten — celoten, popoln.

Iz uredništva

Naš list je dobil novo opremo. Že na zunaj je sedaj mnogo bolj prikupen, nego je bil lansko leto. Skrbeli pa bomo, da se bo tudi vsebinsko izpopolnil. Obljubili so nam sodelovanje skoro vsi dosedanja dopisniki. Posrečilo se nam je pridobiti celo nekaj novih, ki bodo vsak od svoje strani skrbeli za čim bolj vsestransko in čim aktualnejšo vsebino lista. Tudi za ilustracije bomo skrbeli, kolikor bo le mogoče. Vabimo k sodelovanju vse, ki čutijo v sebi količkaj sposobnosti. Kakor vidite, ne prinašamo ne vem kakšnih katederskih učenosti, a kar je, je vzeto iz današnjih potreb, današnjih perečih vprašanj. Hočemo biti življenjski! Ker smo sami mladi, hočemo, da vsa delavsko čuteča mladina obrača poglede ne v stran, ampak na svoje lastne težave, da se pravilno orientira in tudi izobražuje. Kdor nam more kaj nuditi iz bogastva svojega znanja in izkušenj, naj pride k nam. Sprejeli ga bomo. Ne odbijamo nikogar. Mi hočemo združevati, ne pa cepiti in razdvajati. Kdor ima pamet, naj jo rabi v skupno korist!

V lanski decemberski številki našega lista je izostal iz raznih razlogov cel odstavek v članku »Marksizem in polom II. internacionale« na str. 155. Naslednji odstavek, ki se začne z besedami: »V zvezi s prvimi in kot njega posledica se javlja drugo nasprotje med posameznimi imperialističnimi državami...« navezuje na manjkajoči odstavek, ki govori o prvem in osnovnem nasprotju med delom in kapitalom. Toliko v pojasnilo začetka citiranega stavka.

Iz uprave

»Mladi plamen« cenejši. Znižali smo ceno listu na Din 20.— za vse leto. Posamezna številka stane Din 2.—.

Nudimo pa še sledeče ugodnosti: Poverjenikom: Brezplačno bo dobival list tisti, ki naroči vsaj pet izvodov vsake številke na svoj lasten naslov, bodisi za prodajo v kolportaji, ali za stalne naročnike. Imen teh naročnikov nam ni treba javljati. Le do vsakega 20. v mesecu nam mora nakazati tolikokrat po 2 Din, kolikor izvodov lista je prejel v prejšnjem mesecu. Poverjenik ima torej nalogo razdeljevati, oz. razpečavati list in odračunati naši upravi po 2 Din za vsak izvod.

Kdor bo pa naročil najmanj deset izvodov vsak mesec in bo redno in točno odračunaval denar, bo zadnja dva meseca prejel vse izvode brezplačno. Tako bo dejansko znašala letna naročnina le 20 Din.

Upamo, da smo s tem ustregli posebno dijaški mladini, pa tudi delavcem po tovarnah ali rudarskih revirjih.

Posameznim naročnikom. Naročnina je plačljiva naprej, in sicer največ v dveh obrokih po Din 10.—. Prvi obrok do 1. marca, drugi pa do 1. avgusta. Kdor do teh rokov ne poravnava naročnine, mu bomo list ustavili. Gospodarske razmere so nas prisilile postopati po trgovsko:

dam, če daš. Naj bi imeli še naročniki toliko moralnega čuta, da bi poravnali tisto malo, kar od njih po pravici zahtevamo. Pošten človek ne sprejme tistega, kar ne misli plačati, kar pa vse leto prejema in čita, tudi pošteno odrajta.

Radi **zaposnelosti** zadnje številke pret. letnika, smo bili prisiljeni izdati to številko kot dvojno. Upamo, da bodo prihodnje številke izhajale redno.

Pričujoča (dvojna) številka stane Din 3.—.

Svoj čekovni račun ima odslej »Mladi plamen«. Zato prosimo naročnike, da vplačujejo naročnino le na ta račun, ki ima številko 11.595. Račun »Ognja«, št. 12.209 je ukinjen. Pač pa so še veljavna vplačila na poštno položnico Prve delavske hranilnice in posojilnice v Ljubljani, pri kateri imamo otvorjen račun. Na tej položnici pa mora biti označeno, da velja nakazilo »Mlademu plamenu«.

Za tiskovni sklad sta darovala ss. F. P. 5 Din in A. K. 6 Din.

Vežan lanski letnik imamo v zalogi. Vežava celotno platnena in z zlatim napisom. »Mladi plamen« je radi svoje pestre in bogate vsebine, kakor tudi radi okusne opreme, primerna knjiga za vsako knjižnico. Lanski letnik ima mnogo člankov, ki so trajne vrednosti, bodisi za delavca ali študenta. Do 1. aprila t. l. velja cena Din 34.— s poštnino vred za tiste, ki nam istočasno nakažejo celotno naročnino za l. 1934. Pozneje bo knjiga znatno dražja.